

UNIVERZITA KARLOVA V PRAZE

Husitská teologická fakulta

Charakteristika sociálně vyloučených lokalit v Ústeckém kraji a možné řešení problému

*The characteristics of socially excluded localities in the residential region of Aussig and
possible solution of the problem*

Bakalářská práce

Vedoucí práce:

PhDr. Monika Nová, Ph.D.

Autor:

Jana Vodseďálková

Praha 2019

Poděkování

Děkuji všem, kteří mi pomáhali při tvorbě a získávání informací pro vznik této práce.

Především děkuji PhDr. Monice Nové, Ph.D. za odborné vedení práce.

Prohlášení

Prohlašuji, že jsem předkládanou bakalářskou práci vypracovala samostatně s použitím níže uvedených pramenů a literatury. Dále prohlašuji, že tato práce „*Charakteristika sociálně vyloučených lokalit v Ústeckém kraji a možné řešení problému*” nebyla využita k získání jiného nebo stejného titulu.

V Praze dne

Jana Vodsedálková

Anotace

Tato bakalářská práce na téma „*Charakteristika sociálně vyloučených lokalit v Ústeckém kraji a možné řešení problému*“ se zaměřuje, jak již název napovídá, na sociální vyloučení v Ústeckém kraji, specifické znaky těchto lokalit a možné řešení problému sociální exkluze. Cílem práce je přiblížit aktuální situaci v této oblasti na základě dostupných pramenů a literatury, ale zároveň také z vlastních zkušeností a získaných informací od sociálních pracovníků a zastupitelů města.

Annotation

This bachelor thesis „*The characteristics of socially excluded localities in the residential region of Aussig and possible solution of the problem*“ deals with, as the title says, social exclusion in the region of Aussig, specific signs of these localities and possible solution of the problem social exclusion. The purpose of the work is to bring attention to current situation in this field on the base of available sources and literature, but at the same time on the base of my own experience and information gathered other social workers and representatives of the city.

Klíčová slova:

Sociální pracovník

Sociální vyloučení

Sociálně vyloučená lokalita

Deprivace

Sociálně aktivizační služby pro rodiny s dětmi

key words:

Social worker

Social exclusion

socially excluded locality

Deprivation

Social activation programme for families with children

Obsah

ÚVOD	1
1. Vymezení důležitých pojmů	2
1.1. Sociální vyloučení.....	2
1.2. Past sociálního vyloučení.....	5
1.3. Sociálně vyloučená lokalita.....	6
1.4. Sociálně vyloučené lokality v Ústeckém kraji	7
1.5. Sociální práce ve vyloučených lokalitách v Ústeckém kraji.....	10
1.6. Sociální práce s romskou menšinou v Ústeckém kraji.....	20
1.7. Terénní sociální práce	21
1.8. Terénní sociální pracovník.....	23
1.9. Agentura pro sociální začleňování	24
2. Faktory ovlivňující vznik sociálně vyloučených lokalit v Ústeckém kraji	25
2.1. Nízká úroveň vzdělání.....	25
2.2. Soukromé osoby vlastníci nemovitosti v sociálně vyloučených lokalitách	26
2.3. Nezaměstnanost	27
2.4. Zadluženost	28
2.5. Drobné krádeže a kriminalita s užíváním a výrobou návykových látek	28
2.6. Prostituce.....	29
3. Možné řešení problému	32
3.1. Zaměstnání občanů v lokalitě.....	32
3.2. Kontrola školní docházky a možné doučování	32
3.3. Odkup nemovitostí od soukromníků – sociální a dostupné bydlení	33
3.4. Změna hygienických podmínek obytných prostor a omezení cen nájemného.....	35
3.5. Decentralizace dávek obcí/obvodů	36
3.6. Možnost vyvlastnění majetku	37
4. Příklady dobré a špatné praxe	38
Obrnice.....	38
Vyhlášení města Ústí nad Labem a Trmice za oblast se zvýšeným výskytem sociálně nežádoucích jevů.....	39
5. Rozhovory	41
5.1. Terénní sociální pracovníci	41
5.2. Krajský zastupitel.....	46
5.3. Srovnání	48
6. Diskuze	50
Shrnutí	52
Závěr	54
SEZNAM LITERATURY A ELEKTRONICKÝCH ZDROJŮ.....	56

ÚVOD

Cílem této práce je charakterizovat sociálně vyloučené lokality v Ústeckém kraji, určit znaky společné s ostatními vyloučenými lokalitami v ČR, zároveň také poukázat na specifika lokalit a pokusit se vytvořit možné nástroje ke změně existujících problémů.

V teoretické části se především věnuji základním definujícím znakům lokalit. Ty bývají mnohdy stejné jako u ostatních mimo mé sledované území. Specificky se však některé konkrétní lokality mohou lišit z hlediska výskytu nebo rozložení obyvatelstva vzhledem k území jakožto celku.

Druhou částí této práce, je část praktická, ve které používám techniku rozhovoru, a to konkrétně s terénním sociálním pracovníkem, který pracuje ve více sociálně vyloučených lokalitách a dále se zastupitelem města, který je zároveň 1. náměstkem a zástupcem hejtmána Ústeckého kraje. Cílem rozhovorů je srovnat pohled na problematiku různých odborných profesí, zda se liší nebo naopak v čem se shodují.

1. Vymezení důležitých pojmů

Pro úplnost bych definovala některé pojmy, které velice úzce souvisí s tématem sociálního vyloučení a je potřeba si uvědomit jejich význam.

1.1. Sociální vyloučení

Mezi sociálně vyloučené občany patří takoví lidé, kteří mají zhoršený přístup ke službám a institucím a zároveň nejsou v kontaktu s osobami mimo místo vyloučení. Nejsou schopni se začlenit do většinové společnosti kvůli ekonomickým problémům, které ústí k závislosti na dávkách, zadluženosti, drobným krádežím a kriminalitě, užíváním a výrobě návykových látek nebo také prostituci.

Často bývají sociálně vyloučeni ze společnosti lidé s mentálním, fyzickým, smyslovým či kombinovaným postižením. Dále se setkáváme častěji s osamělými seniory. Velice aktuálním tématem pro budoucí generace je téma uprchlictví a s tím související nová skupina vyloučených obyvatel. Nesmíme také opomenout skupiny sexuálně orientovaných jinak než majorita nebo také příslušníky jiných etnických menšin.

V sociální práci rozdělujeme marginalizované skupiny především na: etnické a národnostní, přičemž tyto dva pojmy splývají. Mezi hlavní ze 14 národnostních menšin především patří slovenská a ukrajinská menšina, nejvíce medializovaná je pak romská menšina. Dále do této skupiny patří i uprchlíci. Druhou skupinu tvoří náboženská menšina, kde řadíme mezi nejvíce rizikovou skupinu sekt nebo pro naši českou společnost ne pozitivně přijímané ortodoxní muslimy vyznávající islám. Další skupinu tvoří politické menšiny, pod které patří například ekologická hnutí jako Greenpeace či Brontoraurus. Druhou podskupinu tvoří extremistická pravicová a levicová politická hnutí. Poslední menšina je pro sociální práci nejpodstatnější svým různorodým složením. Jsou to menšiny se změněnou schopností jejich členů. Do této skupiny můžeme zařadit tzv. disabled, což jsou lidé, kteří jsou zdravotně, či mentálně postižení. Dále sem spadají skupiny, které jsou často ohroženy sociálním vyloučením, jelikož jsou vytlačovány na okraj společnosti. Bývají to především lidé bez domova, HIV

pozitivní klienti, lidé závislí na psychotropních látkách, gambleři, osoby s jinou sexuální orientací než tou většinovou a jiné další skupiny, které jsem nezmínila. Jak z názvu této bakalářské práce vyplývá, budu se věnovat poslední skupině menšin nejvíce.

„Riziko sociálního vyloučení je tím vyšší, čím více se kumulují dané problémy vyjmenované výše. Sociálně vyloučené lokality jsou ve většinové společnosti známá jako místa, kam se nechodí, tzv. non go areas.“ [MATOUŠEK, Oldřich, KŘIŠŤAN, Alois, Encyklopedie sociální práce. Praha: Portál, 2013. ISBN 978-80-262-0366-7.]

Proces sociálního vyloučení je obecně důsledkem: 1. Chudoby a nízkých příjmů, spojených s nízkým vzděláním či špatnými životními podmínkami 2. Stigmatizace - v podmínkách ČR je v současnosti naprosto převažujícím vnějším zdrojem sociálního vyloučení přisouzená menšinová etnicita nebo nálepkování osob či skupiny osob jako problémových.

Dále sociální vyloučení můžeme dělit na: 1. Prostorové – lokalita je izolovaná od zbytku obce. Oblasti bývají často zanedbávány a vyznačují se celkově nízkou kvalitou životní úrovně. Kvalita bydlení je na velice nízké úrovni. Občané nemají dostatečnou občanskou vybavenost, nejsou zde dostupné základní služby jako například, mateřská škola, základní škola, lékař, obchody. Lokalita je symbolicky oddělena od ostatních částí města například vzdáleností od centra, dále však charakter fyzických bariér jako například: průmyslová zóna nebo skládka, vodní tok, železniční trať či vytížená silnice apod.

„Tyto lokality mohou mít podobu městské části (například Předlice v Ústí nad Labem), ulice (Matiční ulice v Ústí nad Labem) anebo jednoho či více objektů (objekty v Jateční ulici). Tyto lokality jsou odborníky označovány jako ghetta, sociálně vyloučené lokality či nepřesně (chudinské, etnické) enklávy.“ [BROŽ, M., KINTLOVÁ, P., TOUŠEK, L. Kdo drží Černého Petra, Praha: Člověk v tísni, [online], 2007, [cit. 16. 12. 2018]]

Především ve Šluknovském výběžku se setkáme s jednotlivými domky rozprostřenými v centru obcí nebo naopak na úplném okraji, téměř mimo civilizaci – příkladem mohou být domy v Krásné Lípě, které z větší části vlastní a spravuje obec. Jeden z domů je dokonce bývalá

škola. Dále v obci Jiříkov nebo Šluknov jsou občané sociálně vyloučených lokalit absolutně odkázáni na sociální dávky z důvodu nemožnosti zaměstnání.

2. Symbolické – možná stigmatizace skupiny osob (lokalita je vnímána jako tzv. „špatná adresa“, „dům hrůzy“, „cikánská ulice“ či „ghetto.“ Zahrnuje labeling jako například „asociál“ nebo „neplatič.“ S těmito lidmi se takto začne zacházet, takže se tyto nálepky pro majoritní skupinu obyvatel stávají pravdivými, i přesto, že tyto výroky o minoritě nemusí být pravdivé.

3. Ekonomické vyloučení – Spojuje se s uzavřením přístupu na trh práce a dále chudobou. Rozvíjí se tzv. černá ekonomika, kdy člověk pracuje bez pracovní smlouvy nebo krade a jeho příjem se nedaní. U ekonomického vyloučení hraje velkou roli i úroveň vzdělání. *„Jejich chování je adaptací na situaci, ve které se ocitli. Adaptací na ekonomické vyloučení je orientace na sféru černé ekonomiky, černého trhu práce a závislost na sociálních dávkách. Uzavření přístupu na trh práce přitom nemusí být jen důsledek diskriminace či nedostatku pracovních nabídek (vnější příčiny sociálního vyloučení), ale též vysoké zadluženosti či ztráty pracovních návyků (vnitřní příčiny).“* [BROŽ, M., KINTLOVÁ, P., TOUŠEK, L. Kdo drží Černého Petra. Praha: Člověk v tísni, 2007. ISBN 978-80-86961-27-9. [cit. 16. 12. 2018]]

Lidé žijící ve SVL jsou mnohdy nepřijati na pracovní pozici už jenom důvodu jako například: 1. Kulturního vyloučení – Kvůli jiné kultuře bývají již děti ve školách diskriminovány kvůli údajně rozdílné úrovni intelektu a bývají posílány do speciálních škol, nedostane se jim adekvátního vzdělání. Na základě této diskriminace nejsou schopni získat adekvátní pracovní pozici na společenské pozici. 2. Sociální vyloučení v užším smyslu – Skupina sociálně vyloučených se stýká a komunikuje především s lidmi ve stejném postavení, na stejné společensky přijatelné pozici. 3. Politické vyloučení – Odepírají se lidem v sociálním vyloučení základní lidská práva, ale také politická nebo občanská 4. Vyloučení z bezpečí – Jsou zde vystaveni vyššímu riziku patologických jevů a různým jiným rizikům. 5. Vyloučení z mobility – Je velice složité se posunout na žebříčku prestiže výše kvůli nemožnému přestěhování se ze sociálně vyloučené lokality.

Projevy sociálního vyloučení jsou nízká míra vzdělanosti a problém s motivací něco změnit; nemožnost zaměstnanosti legálně, jediným východiskem bývá závislost na sociálních dávkách, krátkodobých sezónních pracích načerno, zároveň stále přetrvávání v chudobě; rizikový životní styl, špatné hygienické návyky, které vedou ke zhoršujícímu se zdravotnímu stavu, život v nevyhovujících podmínkách; myšlení pouze na přítomnost, žítí ze dne na den, nemyslí přitom na budoucnost, častokrát žádná finanční gramotnost; vysoká míra zadluženosti – velice nevýhodné půjčky s vysokým úrokem, nezaplacení nízkého dluhu, který narůstá a člověk ho nakonec není schopný zaplatit; vyšší výskyt sociálně patologických jevů v rodinách (gamblerství, alkoholismus, závislosti na jiných návykových látkách...); zvýšený výskyt kriminality – drobné krádeže, oběti trestné činnosti a v neposlední řadě neznalost vlastních sociokulturních kompetencí – neznalost vlastních práv a povinností, jazyková bariéra, kulturní rozdílnosti...

Tyto projevy nebývají ve všech případech stejné a také se projevují různým způsobem v odlišné míře. Záleží na konkrétní situaci jedince či rodiny, zda se u nich projeví všechny faktory nebo naopak například pouze jeden.

1.2. Past sociálního vyloučení

Dle autora Oldřicha Matouška je sociální past: „Systémová chyba v sociální politice státu, v jejímž důsledku je pobírání dávek pro příjemce výhodnější než placená práce.“ [MATOUŠEK Oldřich, Slovník sociální práce, Praha: Portál, 2008, ISBN:978-80-7367-368-0, [cit. 21. 12. 2018]] Přisouzená etnicita hraje specifickou roli v sociálním vyloučení. Velká část české společnosti se chybně domnívá, že problém sociálního vyloučení je problémem etnickým. Přitom tento problém postihuje veliké spektrum obyvatel České republiky jako například, zdravotně postižené, duševně nemocné, osamělé seniory, imigranty a další jiné skupiny obyvatel. Velkým problémem je „labeling“ určité etnické skupiny a tím pádem častá diskriminace na poli získání zaměstnání, možnosti kvalitního vzdělání a nesmíme ani opominout možnosti bydlení v důstojných podmínkách.

Stát by se měl na tuto past zaměřit a zvyšovat spíše minimální mzdu než dávky v hmotné nouzi a různé jiné dávky, které se dají zneužít.

1.3. Sociálně vyloučená lokalita

V západoevropských zemích nebo také v USA se používají také pojmy jako slumy, etnické chudinské enklávy nebo chudinská (sociální) ghetta. V ČR jsou obyvateli sociálně vyloučených lokalit převážně Romové. Charakteristickými rysy sociálně vyloučených lokalit jsou hlavně chudoba, špatné hygienické podmínky, dlouhodobá nezaměstnanost, nekvalitní bydlení, špatná či žádná dopravní obslužnost a v neposlední řadě sociálně-patologické jevy jako je gamblerství, prostituce, alkoholismus, závislost na drogách, kriminalita atp.

Skladba obyvatel sociálně vyloučených lokalit bývá velmi různorodá. Vyskytují se zde obrovské romské velkorodiny, nukleární romské rodiny, nebo také jednotlivci a neúplné rodiny pocházející z většinové společnosti. Pozorovatel zevnějšku by mohl říci, že je tato sociálně vyloučená lokalita homogenní skládající se z lidí se stejnými normami, hodnotami, vzorci chování, ale není tomu tak. Někdy se chybně používá nepřesného označení „sociálně vyloučené romské komunity“ nebo také „romské lokality.“

Jako jeden z hlavních pramenů jsem využila Analýzu sociálně vyloučených lokalit z roku 2006. Dle této analýzy je velice naléhavé řešit tento negativní jev. Analýza byla aktualizovaná v roce 2015. V rámci České republiky je ohroženo nebo žije ve vyloučení 14.6% obyvatel. Sociálním vyloučením a chudobou je ohroženo přibližně 1,5 milionu obyvatel, z toho skoro 100 000 dětí ve věku do 6 let a necelých 18 000 obyvatel starších 65 let. Chudoba je nejvíce viditelná v sociálně vyloučených lokalitách. Nemalá část se vyskytuje i mimo sociálně vyloučené lokality. V České republice bylo v roce 2015 identifikováno 606 sociálně vyloučených lokalit a přibližně 700 ubytoven. Na všech ubytovnách žijí sociálně vyloučení obyvatelé. Celkový počet lokalit se od roku 2006 téměř zdvojnásobil. V roce 2006 jich bylo 310 a k roku 2015 narostl počet na 606 lokalit. V Karlovarském a Moravskoslezském kraji došlo k trojnásobnému navýšení lokalit.

Více než polovina lokalit vznikla přirozeným sestěhováním z důvodu nižších potřeb životních nákladů, převážně díky nízkým nájům. V krajích s vyšším počtem osob žijících ve vyloučených lokalitách je tendence replikace sociálního vyloučení. V Ústeckém a Moravskoslezském kraji bydlí dohromady více osob ve vyloučených lokalitách než v celé ČR. Více než polovina sociálně vyloučených lokalit vznikla přirozeným sestěhováním, dalších 35% řízeným sestěhováním.

Je velice podstatné danou lokalitu charakterizovat, abychom věděli, které nástroje terénní práce jsou vhodné v dané sociálně vyloučené lokalitě: 1. koncentrace počtu obyvatel sociálně vyloučených lokalit – počet obyvatel sociálně vyloučených lokalit v poměru k počtu obyvatel obce, 2. míra prostorového vyloučení – zda je lokalita v centru města či na izolovaném místě mimo obec, 3. struktura obyvatel sociálně vyloučené lokality – příbuzenské vztahy v lokalitě, umělé sestěhování obyvatel, 4. Velikost sociálně vyloučené lokality v porovnání s obcí. Podstatné je i zjistit a sepsat historii vývoje a změny lokality.

1.4. Sociálně vyloučené lokality v Ústeckém kraji

V Ústeckém kraji v roce 2006 žilo přibližně 21-22 000 obyvatel v sociálně vyloučených lokalitách, k roku 2015 o polovinu více, a to kolem 36 000-38 500. Vývoj počtu sociálně vyloučených lokalit v Ústeckém kraji roste. K roku 2006 se v Ústeckém kraji vyskytovalo 63 sociálně vyloučených lokalit a k roku 2015 jich bylo napočítáno 89. V 71% ze všech obcí s rozšířenou působností se vyskytuje sociálně vyloučená lokalita. Nejvíce sociálně vyloučených lokalit je v Ústeckém kraji v obci s rozšířenou působností Rumburk. Obecně se snižuje počet osob žijících ve vyloučených lokalitách. V Ústeckém kraji je to naopak – narůstá v průměru o 41%. v Ústeckém a Moravskoslezském kraji žije dohromady více sociálně vyloučených obyvatel než ve zbytku ČR dohromady. Nejvíce obyvatel sociálního vyloučení v rámci Ústeckého kraje žije na území obce Ústí nad Labem, Chomutov, Litvínov a Most.

Tento kraj se vymyká trendu velkého nárůstu lokalit v čase. V Ústeckém kraji se vyskytují převážně větší sociálně vyloučené lokality, které mají někdy charakter celých městských částí (např. Chanov, Předlice...) Na druhou stranu se zde můžeme setkat i s

lokalitami, které se skládají jenom z jednoho domku u okraje obce. Zpravidla můžeme říci, že sociální lokality jsou tvořeny převážně romskou etnickou skupinou, ale není pravidlem, že všichni Romové žijí v sociálně vyloučených lokalitách. Také v tomto kraji neexistuje žádná sociálně vyloučená lokalita se 100% Romů, pokud nepočítáme sociálně vyloučené lokality, které tvoří jeden opuštěný rodinný dům nebo statek. V těch pobývá ve většině případů jedna obrovská mnohopočetná rodina.

Mimo jiné se zde vyskytuje problém zhoršené úrovně vzdělání, neposílání dětí do školy, nebo také neadekvátní podmínky pro děti ke vzdělávání. Většinou bývá problémem vzdálenost od vzdělávacího zařízení z důvodu geografického vyloučení. Pro mnoho obyvatel ze sociálně vyloučených lokalit bývá velká dálka i pouhý jeden kilometr. Ve většině případů rodiče neposílají své děti ani do mateřských škol, protože jsou nezaměstnaní a děti mohou zůstat s nimi doma. To má za následek zhoršený stupeň socializace s vrstevníky z majoritní společnosti a dále i sníženou motivaci k učení následně na základní, případně střední škole.

Ve velice časté míře se setkáváme s překupníky s chudobou ve formě podnájmu předražených bytových jednotek v nedůstojném stavu k bydlení. Častým problémem bývá plíseň v bytech, které se nejsou občané schopni na své náklady zbavit nebo také švábi a štěnice, které bývají pro podnájemce velice ztěžujícím k životu v daném bytě. Obce v minulosti rozprodaly bytový fond (až na výjimky) a obec není nyní schopna nabídnout potřebným „sociální byt“, kde by byli schopni zaplatit nájemné, jelikož na komerční bydlení nemají dostatečné finanční prostředky. Uvedeme si příklad, kdy v Kovářské ulici ve Varnsdorfu nájemné v bytě 1+1 činí i se zálohami za elektřinu 13 000 Kč. Tato oblast se označuje za *oblast se zvýšeným výskytem sociálně nežádoucích jevů* a tato oblast spadá pod „bezdotkatkovou zónu.“ Vyhláška vyšla v účinnost 7.12.2017. To znamená, že se nově příchozím obyvatelům nevyplácí dávka „doplatek za bydlení.“

Měla jsem tu šanci nahlédnout do tohoto konkrétního bytu a troufám si říci, že většina obyvatel by tu nebyla ochotna žít ani za minimální nájemné. Byt se skládá z koupelny, kde je většinou něco připomínající sprchový kout, malé umyvadlo a velice stará a opotřebovaná

toaletní mísa. V jedné místnosti se nachází kuchyňská linka v lepším případě s lednicí a sporákem. Většinou tu mívá rodina pohovku se stolem. Často se v takovém bytě setkáme v zimě s přímotopy, které jsou využívány k vytopení místnosti, jelikož na chodbách bývá chladno. Časté bývá odpojení od elektřiny, vody nebo plynu v důsledku neplacení záloh vlastníkem nemovitosti. V druhé místnosti se nachází rozkládací pohovka a několik matrací, šatní skříň a televize. Vybavení celého bytu je velice strohé a skládá se převážně z opotřebovaného nábytku a spotřebičů. V danou chvíli byla v bytě pouze těhotná žena ve věku přibližně dvaceti let. Stěžovala si na vysoké nájemné, ale našetřit na kauci do klasického bytu prý nejsou schopni. Ostatní členové rodiny byli na návštěvě u blízké rodiny ve vedlejší domě, kam jsme se také s terénními sociálními pracovníky zastavili. Rodina byla velice vlídná a uvítala nás. V bytě stejně vypadajícím jako předchozí se v danou chvíli nacházelo asi osm dětí a pět dospělých.

Samosprávy také žádají v regionu o velice netypická opatření ve srovnání s ostatními kraji v ČR z důvodu vysoké koncentrace sociálně vyloučených lokalit v Ústeckém kraji. Jedním příkladem může být demolice již vybydlených bytů za cílem omezení přísunu dalších obyvatel do sociálně vyloučených lokalit nebo také omezení stávajícího počtu obyvatel. Příkladem mohou být sídliště Janov a Chanov, ze kterých se postupně obyvatelé stěhují pryč. Velice výrazně viditelně je to u sídliště v Janově. Byli jsme zde se sociálními pracovníky na výjezdu ohledně aktualizace informací k lokalitě. Na tomto sídlišti, které je součástí města Litvínov, se vyskytuje mnoho budov vhodných k demolici. Celá ulice Sadová je již připravena k asanaci, ulice Třebušická je také připravena k demolici. V době šetření v této ulici ve dvou panelových bytech prasklo vodovodní potrubí z důvodu nízkých teplot. Sklep v jednom z domů byl naplněný vodou. V druhém domě protékla voda skrze elektrické rozvody. Místní asistentky kriminality kontaktovaly majitele, kterým je soukromník. Vlastník nemovitostí nebyl ochotný situaci řešit. V jednom z panelových bytů bydlí pouze jedna nájemkyně, která není ochotná se odstěhovat. Vyhovuje jí zde bydlení.

Ve Varnsdorfu omezují stávající počet obyvatel tím, že obec odkupuje zpět byty v dezolátním stavu od soukromých osob. Příkladem může být Kovářská ulice, která se skládá

ze čtyř domů, původně používaných jako ubytovna pro horníky. Vlastnily je z velké části soukromé osoby. Ty byty, které obec koupí, tak k nim zamezí přístup a nechává je neobydlené.

Majoritní společnost, která se mnohdy v Ústeckém kraji stává minoritní, je lapena v pasti kvůli nemožnosti prodat nemovitost za přijatelnou cenu. Většinou jsou dané nemovitosti znehodnoceny „špatnou adresou“. Byt, který původně stál v řádu milionů, jsou schopni majitelé prodat za zlomek ceny, mnohdy v řádu desetitisíců. To nejsou ochotni podstoupit, protože by si nebyli schopní dovolit koupit novou nemovitost v adekvátnější lokalitě.

1.5. Sociální práce ve vyloučených lokalitách v Ústeckém kraji

Sociální práce v Ústeckém kraji je prováděná na obcích III., II. a dokonce i na dvou obcích I. typu. Mezi tyto obce patří: Benešov nad Ploučnicí, Bílina, Česká Kamenice, Chomutov, Děčín, Dubí, Duchcov, Jirkov Kadaň, Klášterec nad Ohří, Krupka, Libochovice, Libouchec, Litoměřice, Litvínov, Louny, Lovosice, Most, Podbořany, Postoloprty, Roudnice nad Labem, Rumburk, Šluknov, Štětí, Teplice, Trmice, Ústí nad Labem, Úštěk, Varnsdorf, Vejprty, Velké Březno, Žatec.

Sociální práce na obcích je zakotvena v legislativě § 109 - § 111 zákona o sociálních službách a dále v § 92 o obcích III. typu stejného zákona. Sociální práce se provádí v obcích II. typu na základě § 7 a § 64 zákona č. 111/2006 sb., o pomoci v hmotné nouzi, v aktuálním znění.

Benešov nad Ploučnicí

Dle Gabalovy zprávy zde žádná sociálně vyloučená lokalita neexistuje. Dle sociálních pracovníků z depistáže část obce s názvem Bedřichov – sdružuje se kolem 30 osob v hmotné nouzi. Tato část obce je považována za rizikovou lokalitu se znaky sociálního vyloučení. Další částí je „ovesná“, ve které se sdružuje 15 osob v hmotné nouzi. Tato část je vzdálená od centra ve svahu. Celkem je v Benešově nad Ploučnicí dle kritérií sociálně vyloučených lokalit 45 osob. Je zde velice častý jev migrace, takže není jistý přesný počet obyvatel. Rodiny mívají 3-13 dětí a v rodině se může vyskytnout až 25 lidí v příbuzenském vztahu. V této sociálně vyloučené

lokalitě se nevyskytuje žádná sociální služba, takže do obce dojíždějí služby jednou až dvakrát týdně. Klienti si jinak musí za službou dojíždět, což je finančně nákladné.

Bílina

V obci se vyskytuje dle šetření místních sociálních pracovníků celkem 9 sociálně vyloučených lokalit, celkem se jedná přibližně o 2322 osob. V Bílině se koncentrují obyvatelé sociálně vyloučených lokalit na sídlišti. Celkový počet obyvatel činí cca 2000 osob. 75% obyvatel lze považovat za sociálně vyloučené. Většinu sociálně vyloučených tvoří Romové. Sociální exkluze je důsledkem útlumu výroby velkých průmyslových podniků a privatizace bytového fondu. Za zprivatizovanými byty s nižším nájemným migrovali sociálně slabé rodiny z okolí. Atraktivita bytů se snižuje a cena bytů klesá. Město nemá kontrolu nad trhem s bydlením.

Do místa přicházejí stále nové rodiny z Janova, Litvínova a Duchcova a vytlačují původní obyvatele, kteří se snaží najít kvalitnější bydlení v lepší lokalitě. Obec spolupracovala i s Agenturou pro sociální začleňování, nyní má komunitní plán a terénní program. Sídliště má téměř stoprocentní nezaměstnanost. Obyvatelé pracují příležitostně v rámci veřejně prospěšných prací pod obcí. Kvůli privatizaci došlo k výraznému zhoršení bytové situace. Z lokality se stěhují ostatní obyvatelé a do ní se shromažďují další sociálně vyloučení obyvatelé. Vyskytuje se zde spirálovitý proces migrace. Dle Gabalovy zprávy z roku 2015 je zde pouze jedna sociálně vyloučená lokalita s 1500-2000 obyvateli. V obci funguje nezisková organizace Člověk v tísni a je kladně hodnocena.

V Bílině je zřízena Vysoká škola zdravotnícka a sociálnej práce sv. Alžběty v Bratislavě detašované pracoviště, n. o. s detašovaným pracovištěm v Praze. Je zde vysokoškolský akreditovaný studijní program „*Misijní a charitativní práce*“ s možnostmi bakalářského i magisterského studia.

Česká Kamenice

Dle sociálních pracovníků je v obci Česká Kamenice 6 rizikových lokalit, celkem zde žije 174 osob. Dle Gabalovy zprávy jsou zde pouze 2 lokality a 110-150 osob žijících

v rizikových lokalitách. V obci funguje především oblastní Charita, která je z většiny kladně hodnocena a velice hojně využívána.

Děčín

V obci se vyskytuje celkem 11 sociálně vyloučených lokalit, celkem zde žije 2810 obyvatel. Tento údaj byl zjištěn ve spolupráci s terénními sociálními pracovníky a kurátory pro děti a mládež. Gabalova zpráva má velice rozdílné informace. Dle této zprávy se zde vyskytují pouze 2 sociálně vyloučené lokality a 800-900 obyvatel.

Sídliště Boletice nad Labem neboli Děčín XXXII bylo identifikováno jako vyloučená lokalita již v roce 2006 v Gabalově zprávě. Byla rozšířena o další objekty mimo sídliště. Jedná se o dům, který je v majetku města. Byl zrekonstruován a je neoficiálně využíván jako sociální bydlení. Z větší části nejsou byty obývány osobami v sociálním vyloučení. Na sídlišti žije přibližně 70 rodin, které jsou sociálně vyloučené. Celkově je zde kolem 450 lidí a ti obývají 7 panelových domů. Někdy se tato lokalita nazývá jako „Velký Chanov.“ Boletice nad Labem jsou okrajovou částí města Děčín a vyskytuje se zde čím dál tím více neobydlených bytů. Jsou vzdáleny od centra přibližně 10-15 minut městskou hromadnou dopravou. Naštěstí nejsou sociálně patologické jevy tak výrazné a lokalita patří mezi klidnou. Tvrdí tak obyvatelé lokality. Dohled nad touto lokalitou mají asistenti prevence kriminality.

Další lokalitou v Děčíně je ulice Krátká, neboli Děčín VII. V roce 2006 byla tato lokalita identifikována jakožto nově vznikající. Bydlí v ní momentálně přibližně kolem 80 osob. Tato lokalita se nachází v průmyslové části města. Je zde pozorována značná migrace obyvatel. Tato lokalita je atraktivní především pro chudší obyvatelstvo, protože zde není potřeba složit kaucí. Centrum města Podmokly je vzdálená přibližně 10-15 minut chůze, je tedy tato lokalita i prostorově vyloučená.

Chrochvice je lokalita, která vznikla z bývalé základní školy, která je v majetku města Děčín. Po povodni v roce 2002 byla škola přetvořena na 28 malometrážních bytů, které sloužily v té době hlavně pro osoby postižené povodněmi. V té době to byl prostor, který měl neblíže k tomu být sociálním bydlením. Město nemůže tuto nemovitost prodat z důvodu podmínek

čerpání státní dotace. Prostorově se zde začali koncentrovat sociálně vyloučení občané. Občané se nejsou schopni asimilovat mezi majoritní společnost a vznikají zde konflikty. Obyvatelé této lokality jsou z 90% Romové, stěhují se sem také lidé se zdravotním postižením, kterým nebyl přiznán invalidní důchod.

Další lokalitou jsou Rozbělesy – Děčín V, je tvořena třemi ulicemi. Nachází se zde 10-150 obyvatel žijících ve vyloučení. V ulici Na Pískách se nachází dům, který je na první pohled značně zchátralý. V okolí tohoto domu se povaluje značné množství odpadu, jako jsou okna, omítka nebo také rozbitý nábytek. V blízkosti nenachází žádná občanská vybavenost. Nejbližší obchod je vzdálený téměř dva kilometry.

Lokalita Zelená se nachází ve staré části města, je součástí Děčína III. Je zde jeden dům, který má ve vlastnictví soukromá osoba. Je zde přibližně 50 bytových jednotek o velikosti 1+1. Tento dům leží v klidné vilové čtvrti. Původním využitím této nemovitosti, byla ubytovna vodohospodářských staveb. Většinu obyvatel tvoří Romové. Tato lokalita je ostatními občany nevyhledávaná. V domě se připravují drogy a je zde sklad kradených věcí. Oblast není prostorově vyloučená.

Další oblastí, kde se vyskytuje sociální vyloučení, je lokalita Podmokly – Děčín IV. Lokalita se skládá z několika ulic. Vyloučení obyvatelé nejsou shluknuti v na jednom místě, ale jsou rozmístěni v různých domech a ulicích. Na tomto místě údajně žijí integrované rodiny romského původu. V centru má tendenci počet sociálně vyloučených obyvatel klesat. Soukromé osoby zde kupují domy a nabízejí je obyvatelům, kteří jsou schopni platit pravidelně nájemné. Je zde extrémně vysoká koncentrace heren a restaurací s výherními automaty. Tato oblast nabízí občanskou vybavenost. Tato lokalita je nazývána vyloučenou s ohledem na rozložení obyvatel a také kvůli vysokému počtu hazardních automatů.

V ulici Teplická funguje ubytovna, ve které žije kolem 60 sociálně vyloučených obyvatel. Žijí zde v podnájmech romské rodiny, ale i majoritní sociálně slabé rodiny. Dále se nachází oblast sociální exkluze v Horním Žlebu – Děčín XI a Přípeři – Děčín XVI. Je zde dům, který je majetkem města. Nachází se zde šest bytových jednotek. Ve dvou z nich není zavedena

voda. Sociální zařízení se nachází na chodbě. V tomto domě žije kolem 20 vyloučených obyvatel. Dům se nachází v záplavové oblasti a jeho stav je nevyhovující, hlavně část sociálního zařízení. Občanská vybavenost je nedostatečná. Zastávka autobusu se nachází ve vzdálenosti dvou kilometrů.

Poslední oblastí výskytu sociálně vyloučené lokality v Děčíně je lokalita Letná a sídliště Želenice. Vily na Letné v okolí jsou přitom brány jako nejlepší možné adresy k bydlení v Děčíně. Romové obývají některé činžovní domy mimo vilovou část. Lokalita není prostorově vyloučená.

V Děčíně působí v rámci sociálních služeb několik neziskových organizací. Jako u mnoha dalších sociálních služeb, tak i zde je problém s nízkým počtem zaměstnaných osob. Dále je zde velice omezené spektrum služeb, které jsou nabízeny. Poskytovateli služeb ve městě Děčín jsou: Poradna pro občanství, občanská a lidská práva, Charitní sdružení Děčín, Občanské sdružení děti a rodina, Občanské sdružení Cinka, Romské sdružení Indigo a občanské sdružení Život na hraně. Je zde řada nízkoprahových zařízení, dále odborné sociální poradenství, sociálně aktivizační služby pro rodiny s dětmi a jediný terénní program.

Duchcov

V obci se vyskytuje celkem 16 sociálně vyloučených lokalit s celkovým počtem 783 osob. Gabalova zpráva jmenuje pouze 2 lokality, s počtem obyvatel v lokalitě se relativně shoduje. Město Duchcov je mediálně známé svými kauzami s rasově motivovanými trestnými činy. V obci působí mnoho neziskových organizací. Dvě z nich poskytují sociálně aktivizační služby pro rodiny s dětmi, dvě nízkoprahová centra a jedno odborné sociální poradenství.

Krupka

V obci se vyskytuje jedna velice rozsáhlá vyloučená lokalita – sídliště Maršov. Celkem se jedná přibližně o 2494 osob žijících v sociálně vyloučených lokalitách. Data se shodují s Gabalovou zprávou. Město Krupka má 18,79% osob v sociálně vyloučených lokalitách. Fungují zde 2 socializačně aktivizační služby pro rodiny s dětmi a jedno nízkoprahové zařízení. Je to velice nízký počet v poměru s počtem obyvatel v sociálním vyloučení.

Rumburk

V obci působí relativně vysoký počet neziskových organizací a sociálních služeb. Po bližším prozkoumání se jedná převážně o pobytová zařízení. Není zde žádná sociálně aktivizační služba, nízkoprahové zařízení ani odborné poradenství jako například dluhové. V obci se vyskytuje výrazná nezaměstnanost, vyšší než republikový průměr. Lidé velice často dojíždějí za prací do okolních měst nebo i do zahraničí, což je velice nákladné. V této obci je velice nízký počet kvalifikovaných osob nebo osob s vyšším vzděláním. Trendem posledních let mezi občany sociálně vyloučených lokalit je proces sestěhování do oblasti Šluknovského výběžku z důvodu mnoha opuštěných domů nebo vil a také kvůli faktu, že je zde velice malá nabídka zaměstnání.

V obci se vyskytují celkem 3 sociálně vyloučené lokality. Dle Gabala se vyskytuje v sociálně vyloučených lokalitách pouhých 101-150 osob. Je tu nemalé množství rizikových lokalit, kde se shromažďují osoby na návykových látkách. Jedná se především o parky, lavičky v centru města a squaty, Součástí města je také čtvrť Jindřichov, kde jsou dvě větší ubytovny s osobami vyskytující se v hmotné nouzi. Další sociálně vyloučené lokality se vyskytují v přilehlých obcích I. typu jako například Krásná Lípa s 400 osobami, Jiříkov s 200 osobami a Šluknov s 1300 osobami v sociálně vyloučených lokalitách. Reálný celkový počet osob žijících v sociálně vyloučených lokalitách je odhadován přibližně na počet 2050 sociálně vyloučených osob.

Šluknov

Vyskytuje se zde 9 sociálně vyloučených lokalit, celkem se jedná o 1295 osob. Gabalova zpráva jmenuje 5 lokalit, ale počet osob v sociálně vyloučených lokalitách se přibližně shoduje. Typické jsou zde rizikové oblasti s lidmi závislých na návykových látkách. Sdružují se v centru a dále ve squatech. Největší počet obyvatel se vyskytuje v ulici Sídlištní. Bydlí zde celkem 800 osob. V obci působí relativně vysoký počet sociálních služeb a neziskových organizací. Další sociálně vyloučené osoby žijí v přilehlých obcích I. typu, převážně v obcích Mikulášovice, Dolní Poustevna a další obce směrem ke Spolkové republice

Německo. Specifické negativní jevy souvisí s oblastí pohraničí. Jedná se o prostituci, výrobu a překupnictví drog a krádeže. V centru města lze sehnat velmi levně drogy. Dávka stojí kolem 300 Kč. Bohužel ze zkušeností pracovníků obce nejsou dvě tyto služby nijak kvalitní, a to především sociálně aktivizační služby pro rodiny s dětmi a nízkoprahové zařízení pro děti a mládež.

Teplice

Dle Gabalovy zprávy se vyskytují v obci s rozšířenou působností Teplice čtyři sociálně vyloučené lokality celkem s 751-800 osobami. Velkými problematickými lokalitami v okolí jsou v obcích Dubí, Krupka a Duchcov. Celkový počet osob v sociálně vyloučených lokalitách v Teplících dosahuje 4500. V obci působí relativně vysoký počet neziskových organizací. Přesto mají sociální pracovníci velkou řadu klientů z důvodu nedostatečné motivace neziskovými organizacemi.

Přímo v Teplících se nachází dvě lokality. První lokalitou je část sídliště na kraji města. Bloky panelových domů jsou vystavěny do tvaru písmena „U.“ Nežijí zde pouze Romové, ale čím dále od centra města, tím se zde vyskytuje větší zastoupení Romů. Občanská vybavenost je ve vzdálenosti 10-15 minut, takže je dostupná. Soukromé osoby, firmy a Okresní stavební družstvo Teplice jsou vlastníky bytových domů. Specifické pro tuto lokalitu je, že sem byla najata vlastníky bytů bezpečnostní agentura. Nízké nájemné je důvodem dalšího sestěhování Romů do této oblasti. Stěhují se sem i z jiných krajů. V této vyloučené lokalitě se vyskytují sociálně patologické jevy, mezi které patří prostituce, závislost na návykových látkách a drobné krádeže.

Ve městě Teplice se setkáváme s jednou velice výraznou menšinou, kterou jsou muslimové příjíždějícími za léčebnými procedurami převážně ze Saudské Arábie, Kuvajtu, Spojených Arabských Emirátů, Bahrajnu, Kataru a z Libye. Většinou z těchto zemí přijíždějí její občané s celou rodinou na lázeňské procedury a utratí v Teplících nemalé množství peněz. Tento příliv celých rodin se snížil z důvodu snížení příspěvku na lázeňské procedury na „pouhých“ 10 000 euro na měsíc. Bývá zde také problém s platností víz, jelikož zde Arabové

tráví více času, než legálně mohou. Nesmíme ale opomenout, že zde i někteří muslimové žijí trvale. Ti bývají převážně ze zemí jako Irák, Sýrie, Palestina, Libanon, Jemen, Tunisko, Libye a Alžírsko. Byly zaznamenány případy konfliktů s cizineckou policií. Místní obyvatelé nebyli nadšeni z Arabů v Teplicích kvůli znečišťování prostředí a porušování nočního klidu. Tento problém byl již vyřešen pomocí policejních hlídek a osvěty příjíždějících návštěvníků lázeňského města. V Teplicích bylo založeno islámské centrum ke společnému setkávání a modlitbám.

Další vyloučená lokalita se nachází na okraji města Duchcov, která se skládá z dvoupatrového domu o dvou vchodech. Jedná se zde o částečné prostorové vyloučení. Dům má ve vlastnictví soukromá osoba. Majoritní obyvatelstvo je vzdáleno od této lokality přibližně 200 metrů. Občanská vybavenost je vzdálená, takže za ní musí dojíždět veřejnou dopravou.

Trmice

V Trmicích se nachází ulice Gogolova tvořena několika domy. Olašští Romové jeví zájem o odkup těchto nemovitostí, které by dále pronajímali vyloučeným uživatelům. Další lokalitou je Jíloviště s řadou 4 panelových domů. 3 domy jsou z toho ve vlastnictví města. Nachází se zde přibližně 6 bytových jednotek. Sociální zařízení je pro každé patro společné.

Ve Fügnerově ulici stojí dům, který je v současné době neobydlený. Je zde bohužel možné riziko budoucího sestěhování osob ohrožených sociálním vyloučením. Stejně tak tomu je v ulici Václavské náměstí, kde stojí neobydlená bývalá ubytovna.

Ubytovna Garni je ve vlastnictví soukromé osoby. Jedná se o panelový dům, který bývá velice klidný a bezproblémový. K nabídce jsou zde byty o velikosti 1+1 nebo garsonky. Smlouvy jsou krátkodobé. V rámci této ubytovny funguje správkyňe, která dohlíží na řádné dodržování pravidel. Ubytovna je pod neustálým dohledem terénních pracovníků a majitele. Za ubytovnou se nachází neobydlený panelový dům. Nejvýznamnějšími poskytovateli sociálních služeb jsou zde obec Trmice, Drogout, spolek Romano Jasnica a Poradna pro občanství, občanská a lidská práva.

Ústí nad Labem

Ve městě Ústí nad Labem se nachází několik lokalit, které jsou sociálně vyloučené, nebo je můžeme považovat za lokality s ohrožením sociálního vyloučení. Významnou vyloučenou lokalitou v Ústí nad Labem jsou Předlice, které jsou známé po celé České republice kvůli černé skládce na dvoře jedné z nemovitostí. Dle ostatních Romů žije v Předlicích ta největší spodina jejich menšiny. Mnoho bytů je neobydlených. Těchto nemovitostí se převážně týká exekuce či dražba. Město Ústí nad Labem zajistilo nebezpečné oblasti z důvodu možného úrazu. Někteří uživatelé drog se zdržují v některých panelových domech. Poskytovateli sociálních služeb v této lokalitě jsou Člověk v tísni, který zde vykonává nízkoprahové centrum pro děti a mládež a dále terénní program. Druhou organizací působící v této lokalitě je drogout s terénním programem pro drogově závislé.

Další lokalitou je sídliště Krásné Březno. V ulici Vojanova se nachází bytový dům s přibližně 25 bytovými jednotkami s přibližnou kapacitou 250 osob. Vlastní jej soukromá osoba. Správcem je jeden z nájemníků bytové jednotky. Stará se o dodržování pořádku, klidu a dalšího dodržování věcí v rámci bytů. Mnohdy se stává, že nájemníci po obdržení první dávky odchází z bytu, který poničili pryč, aniž by zaplatili nájemné. Bydlení je poskytováno formou nájemní smlouvy.

V ulici Doktorky Horákové se nachází panelový dům, který je obydlen z většiny lidmi ohroženými sociálním vyloučením, či osobami, kteří jsou již sociálně vyloučené. V Pivovarské ulici se nachází bývalý hotel Freedom, který je ve vlastnictví realitní kanceláře. Realitní kancelář tuto budovu pronajímá soukromé osobě, která ji nadále pronajímá jako ubytovnu. V budově se nachází 24 garsonek. Na ubytovně mají správce, který je zároveň nájemníkem ubytovny.

V Krásném Březně působí Člověk v tísni, který poskytuje sociálně aktivizační služby pro rodiny s dětmi a nízkoprahové zařízení pro děti a mládež. Dále zde působí poradna pro občanství, občany a lidská práva. Ta zde poskytuje sociálně aktivizační služby pro rodiny s dětmi a terénní program.

Na panelovém sídlišti v Mojžíři se nevyskytuje sociálně vyloučená lokalita jako taková, ale je zde značný výskyt sociálně patologických jevů. Nejvíce se tyto osoby segregují v ulici J. Plachty. V Neštěmicích ve směru na Ryjice se nachází bývalý hotel Český Lev. Byty jsou poskytovány na základě nájemní smlouvy. Smlouvy jsou poskytovány na dobu 3 měsíců. Cena nájemného včetně záloh činí přibližně 4900 Kč.

V této sociálně vyloučené lokalitě je poskytovatelem sociálních služeb Člověk v tísni se sociálně aktivizačními službami pro rodiny s dětmi a nízkoprahovým zařízením pro rodiny s dětmi. Dále je zde poradna pro občanství, občanská a lidská práva a poskytuje sociálně aktivizační služby pro rodiny s dětmi a terénní službu.

Na území městské části Střekov fungovaly do minulého roku dvě ubytovny v Purkyňově ulici, které byly v červnu 2018 uzavřeny vlastníci. Možným důvodem bylo zavedení opatření obecní povahy se zvýšeným výskytem sociálně patologických jevů. Další možností byl zhoršený zdravotní stav vlastnice nemovitosti. Poskytovateli služeb na Střekově jsou Kleja z. s. s terénním programem a dále oblastní charita Ústí nad Labem, která poskytuje komunitní centrum pro děti, centrum sociálních služeb pro rodinu, sociálně aktivizační služby pro rodiny s dětmi a terénní program.

Varnsdorf

Dle Gabalovy zprávy se ve Varnsdorfu vyskytují tři sociálně vyloučené lokality s 101-150 osobami. Je zde velké množství rizikových lokalit, kde se sdružují lidé závislí na návykových látkách v okolí parků, laviček v centru a squatů. V obci je značná nezaměstnanost, vyšší než je republikový průměr.

Na obci s rozšířenou působností Varnsdorf se vyskytuje několik sociálně vyloučených lokalit. Ubytovna T. G. Masaryka je ve vlastnictví obce a leží v centru města. Jedná se o bývalou ubytovnu zaměstnankyň firmy Elite Varnsdorf. Objekt je již relativně zastaralý a opotřebovaný, ale udržován v čistotě. Obyvatelé ubytovny jsou zapojováni do úklidu a údržby prostor. Nájemníci mají za povinnost si odpracovat alespoň 10 hodin měsíčně v rámci úklidu a údržby. Samotní klienti provádějí výmalbu prostor. Na ubytovně se nacházejí převážně garsoniéry o

rozloze do 10 metrů čtverečních nebo byty o dispozici 1+1. Na každém obytném patře je umístěno prostorné sociální zařízení a kuchyň. Cena ubytování na měsíc činí 3600 Kč nebo na jednu noc pro dospělého 121 Kč a pro dítě 71 Kč. V přízemí je zřízena noclehárna s devíti lůžky. Noclehárna je v období zimy otevřená i přes den. Jsou zde nastavena pravidla, která se nesmí porušovat. Například člověk nesmí přijít v podnapilém stavu či pod vlivem omamných nebo psychotropních látek. V prvním patře sídlí nízkoprahové zařízení pro děti a mládež „modrý kámen.“ Děti od šesti do dvanácti let mají nízkoprahové centrum k dispozici od 13:00 do 15:00 a starší děti později. Děti zde mohou využít počítače, posilovnu a hernu. Školní děti si zde mohou vypracovat domácí úkoly za pomoci dospělého vedoucího.

I ubytovna Lounská byla v majetku města a sloužila jako dostupné bydlení pro sociálně vyloučené obyvatele. Ubytovna musela být uzavřena v roce 2014, a to z důvodu její finanční neudržitelnosti. Bývalí nájemníci byli přesunuti do ubytovny T. G. Masaryka. Ubytovna byla v říjnu 2018 zbořena. Městu se podařilo získat dotaci z programu na zbourání starých domů v problémových lokalitách.

Ubytovna byla určena cca pro 5 osob a byly zde byty se sociálním zařízením. V ulici Kovářská nalezneme čtyři panelové domy v majetku soukromých osob. Majitel byty pronajímá především osobám ohroženým sociálním vyloučením. Dochází zde k napjatému vztahu z důvodu blízkého sousedství s vilovou čtvrtí. Dochází ke značné migraci obyvatel. Vznikla nově evidovaná lokalita v ulici Pražská. Shlukují se zde sociálně vyloučené osoby.

V obci působí nízký počet neziskových organizací a sociálních služeb. Neziskové organizace realizují pouze dvě služby, zbylé čtyři si zajišťuje město Varnsdorf s vlastními silami. Není zde žádná sociálně aktivizační služba pro rodiny s dětmi, nízkoprahové zařízení ani odborné poradenství. Řada neziskových organizací ukončila svoji činnost v předchozích letech.

1.6. Sociální práce s romskou menšinou v Ústeckém kraji

Sociálně vyloučené lokality vznikají v důsledku sestěhování chudých občanů, kteří si nejsou schopni zaplatit kauci v klasickém podnájemním bytu a raději se stěhují do cenově dostupnějšího bydlení, které je nakonec ubytovnou se špatnými hygienickými podmínkami a

kde svým způsobem není schopna bydlet více početná rodina. Aniž by se zdálo, tak nájemci převážně platí více peněz než v klasickém podnájemním bytě. Velice často se stává, že se nakonec rodina, i vzdálení příbuzní sestěhují do stejných nebo blízkých lokalit.

Dále dochází k vytlačování sociálně vyloučených obyvatel z nájemcových finančně výnosných bytů. Často bývá nabízeno náhradní bydlení v lokalitách s vyšším počtem sociálně vyloučených občanů. Musíme si uvědomit, že ne všichni Romové žijí ve vyloučených lokalitách a také ne ve všech lokalitách žijí Romové.

Nejčastějšími problémy, na kterých sociální pracovník s romskou menšinou pracuje, jsou otázky zadluženosti, získání důstojného bydlení, základní poradenství v rámci dávek v hmotné nouzi, snaha o motivaci dětí a mladistvých v nízkoprahových zařízeních k lepšímu vzdělání a žití kvalitnějšího života a další jiné problémy.

1.7. Terénní sociální práce

Terénní sociální práce v sociálně vyloučených lokalitách se v České republice začala rozvíjet v průběhu druhé poloviny devadesátých let dvacátého století. Je to práce vykonávaná v terénu, to je v přirozeném prostředí jednotlivců, rodin, skupin žijících v urbanisticky vyloučených celcích. Mohou mít podobu městských čtvrtí nebo domů v zastavěné části města nebo naopak v periferii jako např. ubytovna na kraji města, opuštěná průmyslová zóna nebo zemědělský objekt.

Úkolem terénního sociálního pracovníka, je vyhledat, kontaktovat a navázat vztah s klientem a poskytnout sociální poradenství v domácnostech klientů s ohledem na jejich nízké vzdělání, nedostatečné příjmy, nízkou míru uplatnitelnosti na legálním trhu práce, časté předlužení, společenskou i institucionální diskriminaci, nejistou bytovou situaci a také jazykové bariéry. Terénní sociální pracovník také doprovází a podporuje klienta při návštěvách ve státních nebo soukromých institucích, předává kontakty na jiné služby či instituce. Průběžně také mapuje lokality a analyzuje příčiny a průběh nepříznivé sociální situace klientů. Primárním cílem je zamezit dalšímu propadu klientů v oblasti sociální, případně zlepšení sociální situace.

Terénní sociální pracovník pracuje dlouhodobě a intenzivně s omezeným množstvím klientů, aby se nesnižovala kvalita služby na úkor klienta. Na jednu stranu je to obrovská výhoda, ale pouze tehdy, když má daná oblast dostatek terénních sociálních pracovníků. V reálu se dané služby dostanou pouze ke zlomku potřebných. Služba terénní sociální práce je komplexní a pracovník zastává velkou řadu sociálních rolí.

Přístup, který je využíván pro práci s klientem, je individuální. Tento přístup se snaží zabránit etnickému zobecňování. Sociální pracovník pracuje s jednotlivou rodinou bez ohledu na etnicitu. Avšak musí si být vědom toho, že romské rodiny vytvářejí příbuzenské komunity a nelze tuto skutečnost opomenout při výkonu práce. Má veliký vliv na výsledek spolupráce klienta s pracovníkem.

Terénní sociální pracovník zpřístupňuje sociální pomoc i těm skupinám obyvatel, které si ji nejsou schopny samostatně vyhledat nebo mají nedůvěru v instituce. V domácím prostředí je schopný sociální pracovník poznat klientův svět, jeho blízkou rodinu, podpůrnou sociální síť okolí a tak společně nalézat řešení, která jsou reálná a vhodná pro danou situaci. Pracovník nabízí klientovi i další služby, které by mohly dopomoci klientovi ke splnění jeho přání nebo cílů, informuje klienta, dává mu kontakty na další zařízení a iniciuje komunikaci klienta s institucí nebo subjektem, se kterým musí klient při řešení svých problémů jednat.

Terénní sociální práce se člení na závislosti dle zvolené cílové skupiny, na kterou se zaměřuje. Kombinují se dva typy sociální práce: streetwork a home-visiting. Streetwork je specifický typ terénní sociální práce, kdy pracovník pracuje na ulici. Je to vyhledávací, doprovodná a mobilní sociální práce, kdy pracovník nabízí doprovodné nabídky sociální pomoci. Sociální práce je zaměřena na pomoc jednotlivcům a skupinám s rizikovým jednáním. Sociální pracovník je kontaktuje v době a místech jejich spontánního setkávání. Jsou to nejčastěji děti a mladiství, kteří tráví svůj čas bez smysluplné náplně na ulici nebo bez dozoru. Dále do této skupiny patří příslušníci rodin, ve kterých se vyskytují sociálně-patologické jevy, členové skupiny, kteří mají agresivní nebo negativní přístup, osoby závislé na drogách nebo experimentující s drogami, osoby trávící příliš mnoho času na herních automatech, osoby žijící

bez domova na ulici, osoby provozující prostituci apod. V praxi terénní sociální práce se také využívá „home-visiting“, což jsou návštěvy v domácnosti klienta.

1.8. Terénní sociální pracovník

Terénní sociální pracovník zastává mnoho rolí v interakci s klientem. V závislosti na poptávce služeb klienty se specificky vymezuje na konkrétní úkoly v dané lokalitě, jelikož každá lokalita je specifická svým obyvatelstvem a daným sociálním problémem.

Nesětová definuje terénní sociální práci s klientem jako „most“ mezi klientem, jakožto minoritní společností a majoritou, která je charakterizovaná soukromými sektory, neziskovými organizacemi, státní správou i samosprávou měst. Činnost terénní sociální práce lze rozdělit dle 3 základních úrovní: přímá práce s uživatelem služby, kdy terénní sociální pracovník provádí v první řadě depistáž, pracovník aktivně vyhledává klienty v terénu. Účinnost bývá posilněna pozitivní zkušeností známých nebo rodinných příslušníků se službou terénní sociální práce. Na úrovni práce s klientem bývá často zvykem zprostředkovat také sociální poradenství, které dopomáhá klientovi řešit nepříznivou sociální situaci a pozdější vybrání druhu sociálních služeb, které se hodí k vyřešení daného problému.

V rámci přímé práce s klientem v kontextu sociální služby terénních programů (§ 34 vyhlášky č.505/2006) je působnost terénní sociální práce při uplatňování oprávněných zájmů a práv klienta podrobněji specifikována jako: pomoc při vyřizování běžných záležitostí (např. dokladů), pomoc při obnovení nebo upevnění kontaktu s rodinou a pomoc a podpora při dalších aktivitách podporujících sociální začleňování osob, sociálně terapeutické činnosti, jejichž poskytování vede k rozvoji nebo udržení osobních a sociálních schopností a dovedností, podporujících sociální začleňování osob, poskytování informací o rizicích, spojených se současným způsobem života a snižování těchto rizik (besedy či skupinové setkání v terénu).

Terénní sociální pracovník se také může dostat do role „case managera“, který monitoruje, zhodnocuje a obhajuje obsah služeb, které klient využívá a propojuje klienta se zřizovatelem služeb.

V rámci přímé práce s klientem zastává terénní sociální pracovník hned několik rolí. Stává se průvodcem, organizátorem, mediátorem, zprostředkovatelem, autoritou a zároveň poradcem. Vždy závisí na dané situaci a potřebách klienta.

Další úrovní jsou nepřímé aktivity ve prospěch uživatelů služeb a aktivity nutné pro realizaci a rozvoj sociální služby. Terénní sociální pracovník monitoruje situaci v lokalitě, mapuje možná rizika, navazuje spolupráci s ostatními organizacemi v místě působení služby, koordinuje a iniciuje změny v prospěch svých klientů, podílí se na procesu lokálního komunitního plánování.

1. 9. Agentura pro sociální začleňování

V Ústeckém kraji vznikla agentura pro sociální začleňování v roce 2008 a spolupracuje s dvaceti obcemi. V současnosti působí v Děčíně, Dubí, Obrnicích, Kadani, Klášterci nad Ohří, Vejprtech, Litvínově, Roudnici nad Labem, Rumburku, Křečanech a Štětí.

Ve spolupráci s Agenturou pro sociální začleňování vznikají ve většině obcí strategické plány sociálního začleňování, které dopomáhají realizaci konkrétních opatření pro začleňování. Agentura s každou obcí, se kterou spolupracovala, vytváří „lokální partnerství“ za cílem koordinované spolupráce všech partnerů v rámci neziskového sektoru, státní správy a občanů samotných.

Agentura využívá od roku 2015 koordinovaného přístupu v sociálně vyloučených lokalitách, díky kterému přináší do lokalit financování společně naplánovaných opatření z různých finančních zdrojů. Nejvíce potřebné je rozšířit, posílit a stabilizovat sociální služby a současně vybudovat a rozšířit zázemí sociálních služeb. Dalším cílem je vybudování a opatření v oblasti inkluzivního vzdělávání, prevenci kriminality a podpory zaměstnanosti. V neposlední řadě rozvinutí sociálního podnikání a podporu sociálního bydlení.

2. Faktory ovlivňující vznik sociálně vyloučených lokalit v Ústeckém kraji

2.1. Nízká úroveň vzdělání

V každé rodině se liší normy, hodnoty, respekt k autoritě, životní styl, postoje ke vzdělání a jiné aspekty. Rodiče ve většině případů nepřihlašují děti do předškolního vzdělávání mateřských škol. Důvodem je, že jeden nebo oba rodiče bývají většinu času doma, jsou evidováni na úřadu práce, tím pádem nepracují. Mají mnoho času na své děti. Někdy bývá problémem finanční situace, ale spíše převládá nevěle dítě poslat do vzdělávacího zařízení, protože samotní rodiče neměli pozitivní vztah ke školám a vzdělávacímu systému. Přitom předškolní vzdělávání je důležité pro socializaci a začlenění dětí do většinové společnosti, naučit se, co to znamená přátelství, přebírání pozitivních vzorců chování, učení se českému jazyku, prohlubování svých schopností a dovedností, vystavování každodenním podnětům v prostředí, osvojení si základních hygienických norem, schopnost být samostatnými a nezávislymi v určitých činnostech, učení spolupráce v rámci skupiny, respektování autorit, naučit se sdílet předměty s ostatními dětmi a v neposlední řadě také naučení se denního režimu.

Velkým problémem pro děti nastupující povinnou školní docházku je ten fakt, že přichází z prostředí, ve kterém vzdělání nepatří mezi hodnoty na vysokých příčkách. Dále místo pobytu nebývá dostatečně podnětné pro dítě, aby se mohlo či chtělo rozvíjet. Dítě nedostává podporu od rodičů, kteří by jej měli v prvních letech povinné školní docházky kontrolovat, vést a motivovat ke studiu, vzbuzovat v nich touhu a potřebu se učit nově probranou látku nebo i něco navíc.

U romských dětí je bráno za problematické neschopnost ovládnutí českého jazyka, jelikož nedokáží pracovat na zadání úkolu, protože jemu nerozumí. Mnohdy se mohou děti cítit frustrovaně, protože nemluví žádným jazykem plynule, z toho vyplývá, že se mohou cítit nepřijímání mezi svou komunitou, ani v majoritní společnosti. Bývá obvyklé, že nezletilí mají poruchy učení či poruchy pozornosti. Je to zapříčiněno emoční deprivací, nedostatkem předávání lásky dítěti a nedostatkem fyzického kontaktu.

2. 2. Soukromé osoby vlastníci nemovitosti v sociálně vyloučených lokalitách

Většina osob žijících v sociálně vyloučených lokalitách jsou nízkopříjmové rodiny pobírající dávky hmotné nouze a nejsou schopny dosáhnout na klasický nájemní byt z důvodu vratné kauce, která je pro ně nereálná. Tím pádem nejsou schopni dosáhnout na standardní bydlení. Je to jeden z nejvíce záporných projevů sociální exkluze. Není výjimkou, že občané lokalit bydlí v nechráněných vztazích. To znamená, že nemají například podepsanou nájemní smlouvu s vlastníkem. Dalším znakem je neadekvátní kvalita bydlení, která se vyznačuje nedostatečnou vybaveností bytu či domu, vyloučeností prostorovou nebo nedostačujícími hygienickými podmínkami. Poslední výraznou charakteristikou je minimální šance na zlepšení bytové situace.

Obce v minulosti z velké části rozprodaly bytový fond a nyní nejsou schopny nabídnout potřebným občanům „sociální bydlení“, jinak řečeno byt, kde by byli schopni zaplatit nájemné. Na komerční bydlení nemají dostatečné příjmy. Nejsou schopni zaplatit v nájemním bytu kauci či nájem napřed.

Například ve Varnsdorfu v Kovářské ulici v roce 2018 je v bytě 1+1 cena nájemného 11 500 Kč, když připočítáme zálohy na elektřinu 1 500 Kč. Přitom tyto byty jsou převážně v dezolátním stavu. Téměř ve všech případech chybí sociální zařízení a vybavení bytu. Při návštěvě rodin v této sociálně vyloučené lokalitě společně s terénní pracovnící jsem měla možnost nahlédnout do několika bytů s velkopočetnými rodinami. Byla jsem zde v zimě a v bytech bylo typicky přetopeno z důvodu topení pouze přímotopy. Občas „topí“ také za pomoci otevřeného plynového sporáku a trouby. Klienti bývají často odpojeni od vodovodního řádu a nemají jinou možnost jak topit. Na chodbách byla neskutečná zima a povalovaly se zde odpadky, byly zde i exkrementy, injekční stříkačky a zapáchala zde moč. Lokalita byla ke dni 7. 12. 2017 označena opatřením obecné povahy za lokalitu se zvýšeným výskytem sociálně nežádoucích jevů. Nyní se tedy jedná o „bezdotkatkovou zónu“, kam se nově příchozím obyvatelům nevyplácí doplatek na bydlení.

Vlastníci bytů podepisují nájemní smlouvu s nájemníky na krátký časový úsek, např. na měsíc nebo 3 měsíce, pokud se nájemníci osvědčí, mívají nabídnutou smlouvu dokonce i na rok. Případně je možné nájemní smlouvu prodlužovat. Pokud se však nájemník přestěhuje do vedlejšího vchodu domu, tak již nemůže pobírat doplatek na bydlení. Častým důvodem přestěhování bývá vyhoření bytu, jelikož se neudrží elektrické rozvody nebo mohou být částečně odcizené, nebo také byl daný byt „vybydlen.“

2.3. Nezaměstnanost

V Ústeckém kraji dosahuje nezaměstnanost ke dni 31. 1. 2019 hodnoty 4,74%. V porovnání s ostatními kraji v České republice se Ústecký kraj umístil na předposlední příčce v rámci zaměstnanosti. Na posledním místě je kraj Moravskoslezský, naopak na prvním místě se umístilo hlavní město Praha.

Ve většině případů se v sociálně vyloučené lokalitě setkáme s dobrovolnou nezaměstnaností, nebo v lepším případě sezónní nezaměstnaností. Mnoho obyvatel ze sociálně vyloučených lokalit se stává lidmi závislými na systému sociálních dávek. Je časté, že dávky od státu nejsou dostačujícími příjmy pro rodinu. Pokud začnou lidé pobírající dávky legálně vstupovat na trh práce, tak dávky souběžně s platem pobírat nemohou. Lidé v sociálně vyloučených lokalitách se převážně rozhodují pracovat nelegálně. Dle sociálních pracovníků na krajském úřadě na odboru sociálních věcí to bývá častou praxí mnoha občanů v dlouhodobé nepříznivé situaci. Častou nelegální formou práce bývají dělnické.

Příklad z praxe: V jedné obci se v minulém roce opravoval obecní úřad a místním sociálním pracovníkům se zdálo, že mnoho z dělníků jsou jejich klienty. Anonym nechal poslat na stavební firmu kontrolu a zjistil, že přes 20% jejich zaměstnanců jsou zaměstnání ilegálně a pobírají dávky.

Dalším důvodem, proč lidé volí nelegální způsob obživy, je ten, že mohou být v exekčním řízení a při legální výdělečné činnosti by se jim automaticky odečítala poměrná část příjmu.

Jelikož Ústecký kraj leží v blízkosti hranic se Spolkovou republikou Německo, bývá v poslední době trendem práce v příhraničí. Klienti si založí bankovní účet v Německu a tento výdělek je nedotknutelný pro exekuční řízení a není pro české úřady mnohdy dohledatelným.

Nedostatkem financí dochází ve většině případů k sociální deprivaci, protože člověk nemá dostatek peněz na naplnění základních nebo společností uznávaných potřeb. Tímto se můžeme dotknout dna a dostat se na úroveň relativní chudoby. Přesto, že většinová společnost objektivně říká, že jsou lidé v lokalitě chudí, protože nemají peníze nebo nemohou jednou ročně například na dovolenou, pro menšinu může být pocit velké rodiny bohatstvím.

2.4. Zadluženost

Hlavním pramenem pro získání dat na toto téma jsem využila kvalitativní výzkum „Jak zůstat člověkem v síti dluhů.“ Dle dat z roku 2017 je Ústecký kraj na prvním místě v počtu exekucí na osobu. 125 241 osob starších 15 let je v exekuci z celkových 692 613 občanů v celém kraji. Přibližně 18,8% obyvatel se potýká s exekucí. Je velice šokující, že i děti a mladiství jsou v exekučním řízení. K roku 2017 se potýkalo s exekucí 1359 dětí a mladistvých.

Hlavním důvodem zadluženosti bývá finanční negramotnost v důsledku nízkého vzdělání. Jedním z příkladů vznikající zadluženosti může být vymáhání dluhů dopravními podniky a následně splatná pohledávka je zvýšena o desítky procent kvůli nákladům spojenými s vymáháním. Pro advokáty a exekutory se stává vymáhání velice výhodnou záležitostí, protože řešení sporů narůstá. Bývá časté, že exekutoři žalují „černého pasažera“ ve více řízeních, protože se kumulují pokuty. Za samotné řízení se bohužel poplatky neskládají v jeden, ale za každou pokutu se vyplácí poplatky spojené s vymáháním. Včasné nalezení problému zadluženosti a okamžitého řešení s dlužníkem zvyšuje šanci na úspěšný zásah v prospěch klienta.

2.5. Drobné krádeže a kriminalita s užíváním a výrobou návykových látek

Kumulace sociálně patologických jevů je v Ústeckém kraji velice rozšířená a úzce souvisí i s problematikou závislostí. Dostupnost drog je velice rozšířená a nabídka drog je

vysoká. Dokonce i pro mladistvé uživatele není problém získat drogy. Specifické pro Ústecký kraj je vysoký počet sociálně vyloučených lokalit, ve kterých je vysoký počet nezaměstnaných osob. V těchto oblastech je velice typický nárůst počtu distributorů a výrobců drog. Hlavní důvod je ten, že mnoho z těchto lokalit jsou sídlištního typu a je zde určitá míra anonymity. Důvodem užívání drog v těchto oblastech je únik od reality, od prostředí bez jasné budoucnosti nebo od chudoby jako takové.

Mladiství přebírají vzorce chování od své rodiny, je zde tedy viditelný mezigenerační přenos negativních vzorců chování. Celá rodina se mnohdy zapojuje do prodeje drog a roste zde míra kriminality. Skrze zvyšující se agresivitu místních distributorů drog a drogově závislých lze pozorovat nárůst nebezpečí pro ostatní obyvatele této oblasti. V lokalitě se může značně kumulovat nárůst infekčních onemocnění. Na Ústecku a Mostecku tvoří Romové téměř třetinu počtu klientů v protidrogových službách. Na Šluknovsku dosahují počtu až poloviny klientely v těchto službách.

Uživatelé drog romského etnika jsou určováni charakteristickými rysy jako například nízká důvěra k institucím a z toho vyplývající snížená míra kontaktů se sociálními službami, začátek užívání legálních drog v nízkém věku, nadměrné užívání v nízkém věku, neznalost nebo neinformovanost o riskantnosti návykových látek, dopad konzumace a pravidla bezpečného užívání a v neposlední řadě rizikové použití – sdílení prostředků pro aplikaci drog.

2.6. Prostituce

V některých případech se stává, že je matka samoživitelka širší rodiny a tak se rozhodne být prostitutkou. Nejčastěji se tento „trend“ vyskytuje v příhraničí, kdy ženy nabízejí své služby před domem, kde žije širší rodina, na parkovištích nebo také odpočívadlech či přímo u silničních komunikací.

Předlice jsou městská část, která leží v blízkosti Dálnice D8 a mnoho řidičů kamiónů zde přespává ve svých odstavených kamionech. V této části města se také vyskytuje průmyslová zóna, která navazuje na Jateční ulici. Magistrát města Ústí nad Labem reagoval na tento problém vyhláškou o zákazu nabízení, využívání a poskytování služeb na veřejném

prostranství. V Ústí nad Labem se s prostitucí nejčastěji setkáme v městských částech Mojžíř, Krásné Březno a Předlice.

Dubí na Teplicku bylo v 90. letech nazýváno „Mekkou“ sexuálních služeb. V této obci v blízkosti silnice E55 bylo otevřeno téměř 40 nevěstinců. Prvním faktorem, který snížil poptávku po sexuálních službách, byla vyhláška z roku 2007. Zakázala nabízení sexuálních služeb v celé obci Dubí. Dalším z faktorů, který snížil počet klientely u prostitutek, bylo dostavění dálnice D8. Jediný problém s nevěstinci je ten, že jsou v provozu po 22. hodině, což jim vyhláška zakazuje, ale jiná další pravidla splňují bez jakýchkoli připomínek. V oblasti hlídají asistenti prevence kriminality, kteří znají danou oblast velice podrobně, společně s prostitutkami spolupracují a kontrolují dodržování vyhlášky.

V Ústeckém kraji je pobočka známe neziskové organizace s názvem „Rozkoš bez rizika.“ Tato organizace se snaží snížit rizika týkající se hlavně žen, které poskytují placené sexuální služby, ale i ostatním jedincům zainteresovaných do sex businessu. Cílem Rozkoše bez rizika je také empowerment žen. To znamená zkompetentnit ženy v rámci své pracovní kariéry. Naučit je vytvářet a udržovat limity, nastavit si hranice, nejen v sex businessu, ale i v osobním životě. Také se organizace snaží vnášet osvětovou činnost v rámci prevence ohledně pohlavních infekcí v ČR.

„V roce 2017 jsme terénní práci vykonávali ve stejných oblastech, tedy Ústecko, Teplicko, Mostecko, Lounsko, Chomutovsko a Děčínsko. Klubová scéna pro rok 2017 stagnuje.... Ostatní kluby se potýkají s problémy, a to z důvodu úbytku zákazníků, ale také kvůli nedostatku sexuálních pracovníků. Nejrozsáhlejší klubová scéna je stále na Hoře Sv. Šebestiána... Klíčovou pouliční scénou zůstávají Teplice a v Ústí nad Labem vyloučená lokalita Předlice. V lokalitě došlo k výraznému navýšení výskytu syfilidy, a to od června roku 2017, kdy jsme měli celkem 6 záchytů. Klientkami jsou zde převážně ženy drogově závislé, ve finanční tísní a většina z nich v blízkosti těchto lokalit i žije.“ [Výroční zpráva R-R za rok 2017, Rozkoš bez rizika, [online], 2017, [cit. 02. 04.2019], dostupné z: <https://rozkosbezrizika.cz/?edmc=10365>]

Klientelu v klubech tvoří především ženy české národnosti. Na Chomutovsku převažují ženy z Ukrajiny a na Teplicku jsou nejčastějšími klientkami sociálních pracovníků Slovenky. Klientkami jsou velice často matky samoživitelky. Tento „trend“ je známý u převážné většiny ostatních krajů a obcí. Tyto ženy se snaží zlepšit svou dluhovou situaci. Také mají klientky velice nízké vzdělání.

V oblasti Šluknovského výběžku se vyskytuje klubová prostituce, ale také prostituce pouliční. Jedná se především o tyto lokality: Lobendava, Varnsdorf, Jiřetín – Lesné, Dolní Poustevna a Rumburk. Zde však vyjíždí lidé z terénního programu pro Liberecký kraj.

3. Možné řešení problému

V této kapitole se budu věnovat několika možnostem řešení problému sociálně vyloučených lokalit. Mé navrhované možnosti jsem vytvořila na základě svých zkušeností, které jsem nashromáždila v průběhu mého studia. Dále jsem o těchto otázkách diskutovala v rámci praxe či ze svého vlastního zájmu s osobami pověřenými, kteří se touto problematikou dlouhodobě zabývají.

3. 1. Zaměstnání občanů v lokalitě

Občané žijící na pokraji společnosti nemají motivaci k tomu pracovat. Jedním z důvodů je například strhávání poměrné částky z platu kvůli exekučnímu řízení nebo dalším důvodem je nemožnost dosáhnouti na zisk dávek při vykonávání legální výdělečné činnosti. Vzdělání bývá velmi nízké, mnohdy nejsou obyvatelé vyloučených lokalit schopni dokončit základní vzdělání absolvováním devátého ročníku. Častým důvodem, proč nechtějí občané pracovat je dojezdová vzdálenost do práce. Nemají finanční prostředky na dojíždění ani motivaci ráno vstát a pracovat.

Možností řešení tohoto problému by mohlo být zaměstnání občanů sociálně vyloučených lokalit přímo v místě bydliště. Pokud by byla potřeba vykonat práce v odlehle části lokality, byl by zajištěn převoz zaměstnanců na dané místo. Určil by se koordinátor pracovníků, který by byl spolehlivý a samostatný k plnění agendy. Koordinátorem by se stal občan sociálně vyloučené lokality, který se osvědčil v minulosti spolehlivostí a ukázněností. Zadával by úkoly a kontroloval docházku pracovníků. V případě absence by zkontroloval důvod nepřítomnosti v zaměstnání přímo šetřením rodině.

3. 2. Kontrola školní docházky a možné doučování

Mezi rizikové faktory v sociálně vyloučených lokalitách patří nízká úroveň vzdělání a tento stav by se měl jednoznačně změnit. Je potřeba motivovat rodiče k podpoře dětí v plnění školní docházky a zároveň, aby děti měly potřebu se vzdělávat a vyhledávat podněty v okolním prostředí. Bylo by přínosné ustanovit předškolní vzdělávání za povinné již od prvního ročníku,

jelikož se zde děti učí socializaci, přebírají pozitivní vzorce chování, učí se správným hygienickým návykům, dennímu režimu a dalším jiným užitečným věcem pro dobré fungování v kolektivu při dalším studiu.

V rámci povinného vzdělání na základních školách bych navrhla zavést kontrolu docházky dětí formou hromadného odvozu do školy. Vyřešilo by to problém dojíždění u dětí, které bydlí v geograficky vyloučených lokalitách. Každý školní den by přijel autobus do konkrétní lokality v daný čas, děti by se nahlásily u řidiče. Řidič by odvezl děti do škol, a pokud se některé z dětí nedostavilo na sjezdové místo a není v ten den ve škole, tak by šel pracovník na šetření do rodiny za účelem zjištění důvodu, proč rodiče neposlali dítě do školy. Pokud by pracovník zjistil, že je dítě doma a není důvod, proč by nešlo v ten den do školy, pak by pracovník kontaktoval úřad práce a zažádal o zastavení vyplácení dávek hmotné nouze pro nadcházející měsíc.

Doučování by se realizovalo v nízkoprahových zařízeních ve spolupráci s dobrovolníky a učiteli, kteří by získali dohodu o provedení činnosti na konkrétní školní rok. Tyto projekty na lokální úrovni by financovalo ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy.

3. 3. Odkup nemovitostí od soukromníků – sociální a dostupné bydlení

V 90. letech minulého století došlo k privatizaci majetku státu, tedy přerozdělení státního majetku do rukou soukromníků. Byl to nevhodný krok pro stát a následkem je z větší části vznik nových a rozšiřování již existujících sociálně vyloučených lokalit. Určitě není na místě generalizovat, že každá soukromá osoba vlastníci nemovitost může za vznik sociálně vyloučených lokalit.

Příkladem pro ostatní podnikatele, kteří obchodují s chudobou, je Boris Rudý žijící v městské části Předlice. Ten skupuje a opravuje nemovitosti ve vyloučené lokalitě. Je to levicově smýšlející muž, pro kterého nejsou prioritní hodnotou finance. Mezi jeho hlavní hodnotu patří solidarita vůči lidem, kteří nemají dostatek finančních prostředků a nejsou schopni se dostat sami ze systémové pasti. Po opravě nemovitostí pronajímá metr čtvereční bytu za cenu 66,6 korun. To je podprůměr oproti ostatním. Vlastní domy v Marxově ulici a také

v ulici Majakovského. Ve většině případů nemá s nájemníky ve svých bytech problémy, ale někdy nastanou i zklamání. Bývalí nájemníci poničili byt, který jim developer Boris Rudý pronajímal. Již se snaží být více důsledný při výběru budoucích nájemníků. Nepláti mu již na nájemném dluží přes 200 000 korun. Občas se kvůli těmto situacím cítí být frustrovaný či naštvaný. Avšak stále ho motivují jeho stálí nájemníci, kteří jsou poctiví a platí všechny poplatky bez problému.

Vlastníci nemovitostí, kteří pronajímají své domy a byty sociálně slabým občanům jsou převážně ti, kteří touží po finančním obnosu a nezajímají se, zda cena nájmu je přemrštěná či v jakých životních podmínkách žijí nájemci. Velkým krokem by bylo omezení cen nájemného, které by demotivovalo „obchodníky s chudobou“ nadále v tomto odvětví podnikat. Zde by pak mohla nastoupit státní správa či samospráva a postupně by mohla odkupovat nemovitosti zpět. Vyřešilo by to problém s cenami nájemného a konkrétní obce by mohly kontrolovat situaci v lokalitě. Další možností by bylo zažádat o dotace k demolici budov, které jsou v dezolátním stavu a vytvořit projekty podobné „Habitat for humanity“, který funguje na Slovensku již od roku 2004.

Další možnost je mnohem aktuálnější a tím je schválení dotačního programu „Výstavba“, který by podpořil realizaci výstavby dostupného a sociálního bydlení. Tento program má pod záštitou ministerstvo pro místní rozvoj. V polovině dubna by se mělo rozhodnout, zda toto vládní nařízení bude schváleno kabinetem. Obce a města by tímto schválením měla získat finance pro výstavbu sociálního a dostupného bydlení. Pouze pro letošní rok je vyhrazena na tento projekt jedna miliarda korun.

„Sociální bydlení je bydlení poskytované osobám v bytové nouzi nebo bytovou nouzí bezprostředně ohroženým, včetně lidí, kteří vynakládají na bydlení nepřiměřenou výši svých příjmů.“ [Základní informace o sociálním bydlení, [online], [cit. 4. 3. 2019], Dostupné z: <http://www.socialnibydeni.mpsv.cz/cs/co-je-socialni-bydeni/zakladni-informace-o-sb>]

Sociální bydlení je poskytováno na místní úrovni. Poskytování je v bytech formou bydlení ve spolupráci se sociálními službami. Sociální byty nejsou ve vyloučených lokalitách.

V případě potřeby je zde jako „pomocná ruka“ sociální práce. To by podporovalo další segregaci. Zde je cílem integrovat osoby v nepříznivé životní situaci a „stírat“ nálepky a předsudky. Práce s osobami v nepříznivé životní situaci trvá do té doby než je klient zcela schopný se o sebe postarat sám legální formou a je schopný si udržet práci a bydlení. Dostupné bydlení je takové bydlení, kde není potřeba další poskytování podpory formou sociální práce.

Sociální bydlení je především určeno pro osoby bez přístřeší, to jsou osoby, které přežívají venku nebo přespávají v nepříznivém počasí v noclehárnách či azylových domech. Další skupinou osob jsou osoby bez domova. To jsou lidé, kteří dlouhodobě žijí na ubytovnách, ve věznicích, azylových domech, zdravotních zařízeních nebo v ubytovnách pro lidi bez domova. Dále zde máme osoby, které žijí v nejistém bydlení. Osoby přebývající u příbuzných a přátel, jsou ohrožovány násilím nebo ohroženi okamžitým vystěhováním. Poslední skupinou jsou osoby, které žijí v nevyhovujícím obydlí. Lidé žijí v netypických obydlích, v bytech s vysokým počtem osob nebo v bydlení, které je reálně neobyvatelné.

3. 4. Změna hygienických podmínek obytných prostor a omezení cen nájemného

Ve vyloučených lokalitách jsou zřídka dodržovány hygienické normy. Velmi častým důvodem je nezáměr majitele nějak danou situaci řešit. Také se stává, že majitel nemovitosti vybírá nájemné a ceny za energie, ale nezaplatí energie, tím pádem nájemci jsou odštěpeni od tekoucí pitné vody nebo elektřiny. Avšak někdy si za zhoršené hygienické podmínky mohou občané sociálně vyloučených lokalit sami.

Příkladem špatné praxe je například černá skládka v Předlicích ve vnitrobloku domů. Tato oblast se stala epicentrem šíření nákazy žloutenky. V létě roku 2018 investoval ústecký magistrát do likvidace skládky 3,5 milionu korun. Tento krok bylo město povinno udělat na popud krajských hygieniků z důvodu epidemie žloutenky. Tato skládka byla navržena do výšky několika metrů. Lidé zde za několik let byli schopni shromáždit přibližně tisíc tun odpadu. Úklidové práce trvaly kolem měsíce. Místní ale opět začínají hromadit nový odpad ve

vnitrobloku. Není výjimkou, že by se zde i občané okny vyprazdňovali ven. Vlastníkem nemovitosti je anonym, po kterém magistrát není schopen vyžadovat částku za likvidaci skládky.

Bylo by za vhodné určit zákonem konkrétní soustavu hygienických norem, které by obytná budova musela splňovat, a tato kritéria by se kontrolovala pravidelně před jejich novým pronájmem. Důležitou položkou by zde mimo jiné měl být počet nájemníků, který může pobývat v zástavbě s ohledem na užitnou plochu nemovitosti. Dále by bylo vhodné kontrolovat pravidelně vodovodní rozvody, elektroinstalace či rozvod plynu. Sociální zařízení by měla mít každá bytová jednotka vlastní a nad určitý počet nájemců v rodině by jich mělo být více. Nadále by měl být v každé nemovitosti přístup k tekoucí pitné vodě. Pokud by tyto podmínky nebyly plněny, vlastníkovu by bylo zakázáno pronajímat nemovitost, dokud nevyřeší závadu, která brání k pronájmu.

Ceny nájemného neustále rapidně rostou, ale úměrně tomu nerostou platy občanů ani sociální dávky. Bylo by tedy vhodné zavést regulované ceny nájemného pro daný rok. Obchodníci s chudobou si jsou schopni ve vyloučených lokalitách žádat nájmy nereálné k zaplacení i pro obyvatele majoritní společnost.

3. 5. Decentralizace dávek obcí/obvodů

V případě decentralizace by mohl být nastolen individuální přístup s klienty na území samosprávy. V konkrétní lokalitě terénní sociální pracovník zná své klienty a dokázal by usoudit, zda si klienti snaží hledat zaměstnání, posílají děti do škol, aby se účastnily povinné školní docházky, nebo dokáží hospodařit s penězi a nezadlužují se. Dále by dokázali kontrolovat, zda sociálně slabí občané nepracují nelegální formou a zároveň pobírají dávky hmotné nouze, na které by neměly tím pádem nárok. Samospráva by ale musela mít taktéž přístup k dostatečným finančním zdrojům. Je nezbytné tuto agendu decentralizovat na samosprávné celky, ale za předpokladu odpovídajícího finančního zabezpečení.

3. 6. Možnost vyvlastnění majetku

Ve vyloučených lokalitách bývá problémem chátrání domů v osobním vlastnictví, u kterých není známý vlastník, či jeví nezáměr o svou nemovitost. Tyto nemovitosti bývají neobyvatelné a v dezolátním stavu ohrožující na životě nájemníky, ale i kolemjdoucí a nesplňující současně ani základní hygienické normy.

Obce jsou velice omezeny ve věci vyvlastnění z důvodu toho, že proces vyvlastnění zasahuje do základních práv a svobod, a to vlastnit majetek. Z tohoto důvodu bych navrhla úpravu zákona o vyvlastnění. Pokud by stav nemovitosti ohrožoval na zdraví nebo na životě ať již nájemníky či kolemjdoucí a obec by musela tyto problémy řešit na vlastní náklady, snižovala by se tímto cena výkupu v poměrné částce odpovídajícím nákladům na opravu a údržbu.

Pokud započne vyvlastňovací řízení a majitel se do pěti let nevyjádří, tato nemovitost přechází do vlastnictví obce. V případě, kdy vlastník zareaguje na výzvu k řízení, bude mít za povinnost zaplatit finanční výlohy, které obec musela vynaložit za údržbu a opravu. Pokud však odmítne tyto výlohy zaplatit, obec má nárok v závislosti na soudním řízení nemovitost vyvlastnit.

4. Příklady dobré a špatné praxe

Obrnice

„Restart“ je projekt v rámci České republiky velice zajímavý a ojedinělý. Hlavní iniciátorkou tohoto projektu byla starostka obce Obrnice, paní Drahomíra Miklošová. Z přibližně 2500 obyvatel této obce je přibližně 40% romského původu,

Místní samospráva vypracovala projekty, na jejichž základě se začalo intenzivně a komplexně pracovat se sociálně slabými. Ke spolupráci byly přizvány i některé neziskové organizace a Agentura pro sociální začleňování. Vzniklo zde volnočasové centrum z původní ve špatných podmínkách vypadající základní školy. Zchátralé veřejné budovy byly opraveny a pořádají se zde četné akce, které mají za cíl sblížit majoritu s minoritou. Několikrát do roka se tu konají plesy pro místní obyvatele, děti nacvičují divadelní představení, někdy přijedou i hostovat herci z Prahy. Koná se zde i soutěž o nejlepší štrůdl, koná se zde také akce ke dni dětí a v neposlední řadě loučení s prázdninami. Svůj klub si založily místní matky, v obci působí sdružení Duhovka snažící se zorganizovat volný čas různými aktivitami romským dětem a mladistvým. V Obrnicích se každý rok konají slavnosti, kdy se „stírají“ stigmatizující názory a Romové společně s majoritní skupinou fungují jako jeden celek.

Důležitým prvkem je velká míra účasti a spolupráce obyvatel vyloučených lokalit. S občany je jednáno s respektem jako „rovný s rovným“ a je jim ponechána velká svoboda rozhodování. Jsou obeznámeni s tím, že důsledky za svoje činy si musí nést sami. Tímto gestem paní starostka získala respekt a důvěru od obyvatel vyloučených lokalit i obyvatel majority.

Problematika bydlení sociálně vyloučených obyvatel byla vyřešena poměrně jednoduše. Obec vykoupila byty a posléze celé panelové domy, zrekonstruovala je. Tyto obecní byty se přidělují za zprísněných podmínek. Žadatel musí složit kauci ve výši tří měsíců, je prozkoumána jeho historie, a zda není zadlužen. Pokud vyhovuje těmto kritériím, je s ním uzavřena smlouva na dobu určitou. Tím se obec snaží zabránit dalšímu přílivu sociálně slabých, protože místní samospráva je přesvědčena, že potom by problémy v této obci byly již neřešitelné.

Dluhy na nájemném ze strany nájemníků, kteří v obci bydlí déle, jsou poměrně jednoduše řešitelný problém radnicí obce. Z velké míry se tak daří vracet dlužnou částku do rozpočtu obce zpět. Místní samospráva zřídila novou speciální pracovní pozici, kdy je pracovník pověřen sledovat, zda nájemníci platí každý měsíc řádně a včas nájemné. Pokud tomu tak není, pracovník vyjde na šetření do rodiny, zmapuje danou situaci a poté uzavře s nájemníkem takový splátkový kalendář, který rodinu nezatíží natolik, aby byl pro rodinu likvidační. „*Obec musí posuzovat situaci každé rodiny. Mohu chtít jen tolik peněz, aby jí zbylo na chleba. Jinak dosáhnu jediného, ti lidé začnou krást,*“ tvrdí starostka Obrnic. Tímto výrokem vykazuje velkou míru empatie a sociální inteligence.

Paní starostka byla v roce 2013 oceněna za svou práci v oblasti integrace Romů cenou „Dosta!“, kterou uděluje Kongres místních a regionálních samospráv Rady Evropy obcím bojujícím proti diskriminaci a rasovým předsudkům, a to především začleňováním romského obyvatelstva do politických a sociálních struktur obce v rámci demokratického výkonu místní samosprávy.

„Obec Obrnice se díky svému přístupu k řešení problémů s minoritou stala v Evropě známou a dokonce ji navštívilo počátkem roku 2014 deset velvyslankyň ze tří kontinentů, aby se na vlastní oči přesvědčily, jak se zde integrace Romů daří“ [ČÁPOVÁ, Hana, Restart v Obrnicích, RESPEKT. CZ, [online] 20. 11. 2011, [cit. 28. 3. 2019], Dostupné z: <https://www.respekt.cz/tydenik/2011/47/restart-v-obrnicich>]

Vyhlášení města Ústí nad Labem a Trmice za oblast se zvýšeným výskytem sociálně nežádoucích jevů

Dne 4. 3. 2019 vyšlo v účinnost vyhlášení celého území Ústí nad Labem a Trmice za „bezdotkatkovou“ zónu, která má údajně vyřešit migraci nových obyvatel ohrožených sociálním vyloučením do města obou obcí. O „bezdotkatkové“ zóně bylo rozhodnuto 14. 2. 2019 zastupiteli města na jednání obecního zastupitelstva. Novela zákona o hmotné nouzi umožnila městům vyhlášovat „bezdotkatkové“ zóny v roce 2017. Opatření obecné povahy

prohlašuje tyto dvě oblasti za oblasti „se zvýšeným výskytem sociálně nežádoucích jevů.“ Krajské město si od toho slibuje, že toto opatření pomůže v boji proti obchodu s chudobou.

Toto opatření znamená dle mého názoru pro všechny obyvatele města „zakonzervování“ v dané oblasti. Osoby, které se snaží prodat svoji nemovitost i mimo vyloučenou lokalitu, budou mít značný problém s prodejem, protože se o obci hovoří jako o „špatné adrese“ nebo v horším případě jako o „ghettu.“ Obávám se, že tento krok pouze prohloubí netoleranci a nesnášenlivost majoritní společnosti vůči minoritě. Dále bude problematické do této oblasti nalákat investory a novou pracovní sílu. Když je možnost, tak mnoho studentů dokončující vysokoškolské studium odchází raději do jiného města.

Mnohem efektivnějším východiskem by dle mého názoru bylo vytipovat konkrétní ulice a oblasti ve městě, ty zaopatřit jako oblasti se zvýšeným výskytem sociálně nežádoucích jevů a individuálně přidělovat v dané části města dávky hmotné nouze.

Přitom Středočeský kraj zrušil v březnu 2019 kladenské opatření, které omezovalo vyplácení doplatku na bydlení nově příchozím osobám. Toto opatření obecné povahy vyšlo na Kladně v účinnost v roce 2017. Mělo mít i preventivní charakter v tom smyslu, aby se občané v dlouhodobě nepříznivé situaci nestěhovali i do částí města, kde tuto problematiku neřešili. Toto opatření se ale neosvědčilo.

5. Rozhovory

V rámci praktické části jsem byla pověřena využít techniky rozhovoru. Vedla jsem rozhovor se dvěma terénními sociálními pracovníky z neziskového sektoru a dále s krajským zastupitelem. Srovnala jsem jejich názory na danou problematiku. Využila jsem pro zpětnou analýzu získaných dat záznamové zařízení za účelem kvalitnějšího zpracování dat.

5.1. Terénní sociální pracovníci

První, s kým jsem vedla rozhovor, byl terénní sociální pracovník z neziskové organizace sídlící v Ústí nad Labem v městské části Střekov. Dle něj je klientela velice různorodá, pracují převážně s jednotlivci, ale i v rámci rodin, ze kterých klienti pocházejí. Neposuzují klienta, zda je alkoholik, či narkoman. To pro plnění dohodnuté zakázky není ve většině případech podstatné, ale dodává, že jsou klienty neziskové organizace i osoby bez příštířešší nebo osoby ohrožené bezdomovectvím. S klienty řeší nejvíce bydlení, práci, dluhovou problematiku, exekuce a sociální dávky. Občas se stane, že člověk přijde i s jinou zakázkou, může to být například problematika domácího násilí. To však odkazují na pověřené služby, které tuto oblast řeší.

Mezi nejčastější sociálně patologické jevy, se kterými se sociální pracovník ve zkoumané oblasti setkává, jsou ohrožení ztrátou bydlení, zadluženost, nezaměstnanost a závislosti na psychotropních látkách. V minulém roce v létě se terénní pracovníci z městské části Střekov a Klíše také angažovali v řešení bytové situace obyvatel dnes již bývalé „modré“ ubytovny a ubytovny v Klíšské ulici. Nalezli ubytování v nájemním bydlení přibližně dvaceti osobám z každé ubytovny. V době před uzavřením ubytovny na Střekově zde trávil i čtyři hodiny každý druhý den. Dodnes sociální pracovník spolupracuje se třemi rodinami, které si bydlení udržují, dokonce jedna z nich získala nájemní smlouvu na dobu dvou let. Velice ho potěšilo, že mu klienti poděkovali a váží si jeho podpory.

Dále jsem se ptala na názor ohledně vyhlášení města Ústí nad Labem a Trmice jako „bezdotkatkovou“ zónu. Následovala okamžitá reakce, že je to absolutně negativní postoj ze strany města a nástroj jako takový je nevhodně nastaven. Jako sociální pracovník s tím

absolutně nesouhlasí. Hlavní problém je ten, že město nevlastní žádný bytový fond. Magistrát se nedostatečně angažuje v otázce sociální politiky. Postoj ze strany magistrátu je takový, že ho to nezajímá a údajně s tím nemají co dočinění. Pravděpodobně cílem magistrátu je uzavření všech ubytoven v Ústí nad Labem, omezení migrace sociálně vyloučených obyvatel do lukrativnějších čtvrtí. Největší problém shledává v tom, že toto opatření zasáhlo i matky samoživitelky, seniory, osoby se zdravotním postižením a dále i osoby s tělesným postižením. Někteří senioři se stávají oběťmi tohoto opatření, protože mají nízké důchody a jediným příjmem jsou příspěvek na bydlení a dávky hmotné nouze. Mnohdy nemají finanční prostředky na pokrytí nájmu nebo jim zbyde na celý měsíc pouze tisíc korun. Sociální pracovník je toho názoru, že největším problémem je toto opatření pro třetí osoby, například pro babičku, která se stará o své čtyři vnučky a žije v „bezdotkatkové“ zóně. Pro pět osob jí zbývají na živobytí čtyři tisíce korun na měsíc. Nezůstávají peníze na školní pomůcky, placení obědů ve školní jídelně, či výlety. Město by mělo mít sociální bydlení, městskou ubytovnu, sociální byty, dostatek sociálních pracovníků, kteří by s klienty pracovali, kontrolovat, zda odvádí děti do školy, zda nejsou zadlužení. Opatření nazval jako „jednoduché, krátkozraké a primitivní.“ Dále sociální pracovník sdělil, že se zúčastnil školení na krajském úřadě, kde diskutovali ohledně problematiky oblastí se zvýšeným výskytem sociálně patologických jevů a dle analýz z Mostecka toto opatření nemělo vůbec žádný vliv ani výsledek na řešení problematiky. Klesly pouze žádosti o příspěvek na živobytí a doplatek na bydlení o polovinu. Žádné další dopady se nezjistily. Nejaktuálnější je vyřešit problematiku vyhlášení města jako „bezdotkatkovou“ zónu. To je prioritní.

Sociální pracovník podporuje sociální/dostupné bydlení. Město by mělo disponovat bytovým fondem. Sice existují „obchodníci s chudobou“, kteří získávají nemalé finanční obnosy, ale město by mělo zakročit do bytové politiky, být konkurenceschopné a ovlivňovat politiku bydlení. Při schůzi s vedením města a primátorem na magistrátu bylo jednáno ohledně bytové politiky. Město se pouze přiznalo k tomu, že nejsou byty, které by se daly využít jako sociální bydlení. Město nemá údajně finanční prostředky pro odkup nemovitostí, případně pro rekonstrukci, které má ve vlastnictví. Dále zmiňoval stravenkový systém, který umožňuje

regulovat nákup spotřebního zboží klientů. Místo toho začali občané, kteří mají vyplácenou část dávek tímto způsobem, spolupracovat s vietnamskými obchodníky, kteří jim za stravenky dají i pouze polovinu částky opravdové hodnoty. Také vyzdvihuje i tu podstatu, že se lidí z praxe nikdo na praktičnost daného zákona neptal.

Spolupráce s obecním úřadem a magistrátem v rámci terénní práce je bez problému. Značně to zjednodušuje práci. Sociální síť je velmi kvalitně vybudovaná a také jsou nastaveny dobré vztahy s úředními osobami. Na krajské úrovni spolupracují s organizací „Dům Světluška“, kde mají právní zástupkyni, na kterou mohou odkazovat své klienty. Dále v období uzavírání ubytoven spolupracovali i s „Člověkem v tísní.“

Organizace Romano Jasnica, což je mateřská organizace, pořádá každoročně v červenci kulturní akci s názvem „Různobarevný festival.“ Akce se koná v létě v blízkosti Trmického zámku. Letos se bude pořádat již 15. ročník tohoto festivalu. Jsou zde k vidění romské hudební skupiny a taneční soubory z České republiky, ale i ze Slovenska.

Nejvíce pracovníka těší pozitivní výsledek, a když je odvedená práce viditelná. Vyprávěl o posledním dni před uzavřením „modré“ ubytovny na Střekově, kdy se na poslední chvíli dohodnul s majitelkou bytu na nájmu pro jednu rodinu z ubytovny. Rodina poděkovala a sama přiznala, že kdyby nebylo jeho, tak skončí jako bezdomovci na ulici a syn v ústavní péči. Vše z toho má pro něj smysl. Nejvíce ho mrzí, když vidí, že se vedení města nesnaží angažovat do sociální politiky a mají pouze své zájmy. Obhajují to tak, že tato skupina obyvatel nejsou voliči a není potřeba si je získávat.

Druhou osobou, se kterou jsem vedla rozhovor, byl terénní sociální pracovník, který působí v Trmicích. Skupina obyvatel, se kterou pracuje nejvíce, jsou osoby ohrožené sociálním vyloučením stejně jako sociální pracovník pracující na Střekově. Přijímají klientelu od nezletilých po seniory. Nejčastější problémy, které řeší s klienty v rámci lokality, jsou administrace sociálních dávek, komunikace s úřady, vyplňování složenek převážně se seniory, dluhy, exekuce, bytová a pracovní problematiku. Lze pozorovat, že vyjmenované oblasti se shodují s popisem v prvním rozhovoru. V rámci zadluženosti jsou zde zadlužené i děti, převážně

za to, že si nekoupí jízdenku a nezplatí pokutu okamžitě. Nejčastějším sociálně patologickým jevem dle slov terénního sociálního pracovníka je „generační chudoba“, extrémní předluženost, nízké vzdělání. Pracovník dodal, že celý kraj je pod průměrem v rámci vzdělanosti. Standardem je spíše základní vzdělání, výjimečně pak vyučení. Sekundárně se projevuje problematika „bezdotkatkových zón“ v rámci nárůstu potravinové pomoci. Také zmínil s nadsázkou, že kdyby Česká republika chtěla zamezit migraci mezi lokalitami, tak by musela být prohlášena celá za oblast se sociálně patologickými jevy. Dle něj je cesta k omezení obchodu s chudobou jiná. Obce by měly mít určitý sociální bytový fond, musí být nastaveny hygienické standardy bydlení, cenové stropy a celkově systém dávek by se měl přetransformovat, jelikož je velice „nevýchovný.“ Neodměňuje ty, kteří bydlí zodpovědně a nenutí obyvatele do toho, žít úsporněji v rámci energií. Z toho vyplývá, že by nešel cestou opatření obecné povahy. Prohlášení celého města „bezdotkatkovou“ zónou je nadužíváním opatření. Pokud by si městská část vytipovala konkrétní domy, ve kterých zaznamenává zvýšený výskyt sociálně patologických jevů, pak by souhlasil s aplikací tohoto nástroje. Nejvíce ho rozčiluje, že se na problematiku nedívá ze všech pohledů různých odborníků. Náš systém se na to nedívá komplexně v souvislostech s přesahem na jiné obory. Terénní sociální pracovník je přesvědčen, že se toto opatření nad celým městem zruší z důvodu podání žaloby na ústavní soud. Dále si myslí, že by se lidé neměli trestat za chudobu a spíše je motivovat.

Dále zmínil nutnost podpory nezletilých z vyloučených lokalit v rámci vzdělávání, aby děti měly stejnou šanci na to, studovat jako převážná většina majoritních nezletilých. Je důležité hlavně rodiče motivovat, aby své děti nechaly studovat. Je potřeba vytvořit to, aby bylo výhodné pro rodinu nechat své dítě studovat, protože nyní je mnohem jednodušší a výhodnější mít dalšího člena rodiny, který pobírá dávky. Efekt by byl v rámci jedné generace pozitivní a viditelný dle slov sociálního pracovníka. Rád by, aby se decentralizovala státní správa na regionální úroveň, jelikož většina vzdělaných a konkurenceschopných osob odchází do hlavního města nebo do jiných větších měst za kariérou. V rámci této decentralizace by se začaly financovat jiné oblasti než pouze města, ve kterých jsou důležité úřady. Byla by potřeba celkově pozvednout regiony. Například zvýšením úrovně univerzity Jana Evangelisty Purkyně

tím, že by měla být více provázaná s reálným životem. Studenti různých oborů by se učili týmové práci tím, že by každý nahlížel na stejnou problematiku v rámci multidisciplinárního týmu.

Jako prioritní problém k řešení, vidí problematiku vzdělávání. Investice do mladých lidí je podstatná. Dále i zmínil snahu oddlužovat obyvatele s vícečetnými exekucemi. Motivovat je k tomu hledat si práci a pracovat legálně. Měl by být rozdíl mezi tím, zda se člověk snaží pracovat, či nikoliv. Jako poslední zmínil opatření obecné povahy, které se vším souvisí. Dle analýz by bylo třeba vztyčit body ve spolupráci s agenturou pro sociální začleňování a zorientovat se a pojmenovat dílčí body, které jsou potřeba řešit.

Dále jsem se ptala na otázku sociálního/dostupného bydlení a jednoznačně odpověděl, že už tu mělo být dávno. Obec by měla mít alespoň minimální bytový fond. Dle pracovníka je bydlení lidským právem a bydlení by mělo být důstojné. Sociální bydlení by nemělo být pouze pro chudé, ale mohlo by to být využito i jako benefit pro městské strážníky, které taktéž uvedl jako jeden z nástrojů sociální práce.

V rámci spolupráce města se setkávají sociální pracovníci na koordinačních schůzkách, v Trmicích bohužel spolupráce jako taková není. S magistrátem se kontakty výrazně v poslední době zlepšily. „je to o lidech, kteří tam sedí.“ Na magistrátě jsou převážně noví zaměstnanci, kteří jsou ochotni komunikovat, dělají si názor přímo v terénu. S krajem mají dlouhodobě pozitivní vztahy. Neziskové organizace v rámci kraje mezi sebou příliš nespolupracují, výjimkou je pouze koordinační skupina. Největším šokem po dokončení studií bylo pro sociálního pracovníka to, že spolupráce mezi neziskovými organizacemi nefunguje. Neziskový sektor se transformoval do až konkurenčního prostředí asi nejvíce kvůli boji o získání dotací. Jeho vize je rozdílná. Z vlastní iniciativy začali spolupracovat při vydávání potravinové pomoci i s klienty ostatních neziskových organizací, které nemají skladovací kapacity. Je zde snaha toho „obrousit alespoň trochu hrany.“ Zmínil jako dobrou formu spolupráce při události, která se stala minulý rok v souvislosti s uzavíráním dvou ubytoven, kdy bylo poskytnuto poradenství a pomoc s hledáním nového bydlení.

Pro veřejnost v loňském roce uspořádali workshop ohledně bydlení, předali základní informace, na co mají právo, jaké jsou ale i povinnosti. Pracovník také zmínil kulturní akci stejnou jako první sociální pracovník, a to různobarevný festival, který je již velice tradiční událostí konanou v blízkosti Trmického zámku. Nejaktuálnější událostí, kterou pořádali, byla 8. 4. 2019 oslava mezinárodního dne Romů.

Co nejvíce těší pracovníka na vykonávání této práce, je dobrý pocit v tom smyslu, že mu někdo poděkuje, někdo něco zvládnul, vyřešila se situace. Motivací není finanční odměna, ale odvedená práce. Nejvíce ho motivuje práce s mladými lidmi, protože jsou teprve na začátku svého života a celý ho mají ještě před sebou. Je zde vysoká šance vymanění se z této problematiky. Poslední pozitivní zkušeností byla pomoc mladému studentovi, který měl exekučně odstavený účet, a banka si za to účtovala penále.

5.2. Krajský zastupitel

Krajský zastupitel vyvrátil to, že jsou lokality čistě romské. V lokalitách jsou smíšená manželství, i majoritní obyvatelé, lokality nejsou pouze o Romech, ale převážně o sociálně vyloučených lidech, kteří tam bydlí.

Ohledně otázky dostatečné pozornosti věnování se problematice sociálně vyloučených lokalit se zastupitel vyjádřil tak, že určitě odvedli kus práce, ale stále to nestačí. Do této problematiky zasahují myšlenky osob z Prahy, které nejsou s touto specifickou tematikou kraje seznámeny jako například Agentura pro sociální začleňování, která vytváří kvalitní analýzy, ale pracovníci nejsou seznámeni s realitou ve zkoumané oblasti. Nejraději by do sociální oblasti a školství investoval více peněz. Ale když je potřeba v celém aglomerátu řídit celý kraj, tak se musí rozdělit finance i mezi jiné resorty. Možnosti jsou omezené. Je toho názoru, že by náš kraj měl být preferovaným. V Německu srovnávají růst jednotlivých regionů a ten, který je nejslabší, tak ho zvýhodňují v rámci daní a snaží se situaci srovnat. V České republice se o problému ví, snaha změnit problém také je, ale nejsou výsledky. Snaha je získat dotace z Evropské unie do sociální oblasti, ale i do školství.

Dále jsem se dotazovala na spolupráci zastupitelů se sociálními pracovníky, kteří jsou experty na problematiku, zda má daný bod z jednání pro sociální práci smysl. Zastupitel kraje měl na starosti ve městě sociální oblast, vyplácení sociálních dávek, také byl u městské policie, kde musel často spolupracovat s odborem sociálních věcí. I z pohledu neziskových organizací má k dané problematice velký rozhled. Dokáže se poradit se sociálními pracovníky ohledně problémů, které se týkají přechodu státní správy se samosprávou. Do některých oblastí jako politik nezasahuje, co se týče výkonu státní správy. Tam, kde se to týká samosprávy, zasahuje. Vždy je ve shodě s odborem. Nikdy by si nedovolil navrhnout něco, co je proti názorům odborů.

Ve vztahu s opatřením obecné povahy rozumí obcím, proč tento nástroj používají. Je to jeden z mála nástrojů, kdy mohou reagovat na problematiku šíření sociálně vyloučených lokalit a migrace obyvatel. Určitě je pozitivní, že nějaký nástroj obce mohou použít. Mohou problém alespoň na chvíli pozastavit nebo utlumit. Z Prahy přicházejí názory, že to není dobré řešení. Musí být souhra města, ale i sociálních pracovníků a neziskových organizací. Pokud vznikne změna zákona ohledně vyplácení sociálních dávek, tak aby města a obce na to v budoucnu měly vliv, tak aby byly schopny říct, jak bude stanovená cena nájmu a dávky na bydlení. Zastupitel doufá, že se příspěvek na živobytí a doplatek na bydlení sloučí a bude dán určitý limit. V obecních bytech je dána cena na metr čtvereční čtyřicet pět korun, maximální částka dávky na metr čtvereční bude čtyřicet pět korun. Pak by nebyl potřeba tento nástroj. Stále je tu alespoň nějaký mechanismus pro města a obce.

Největším problémem v našem kraji je vysoká zadluženost a nízké vzdělání. Zmiňoval se o motivaci zadlužených osob nebo osob v exekčním řízení. Bylo by vhodné sjednocení exekčního řízení v oblasti trvalého bydliště. Dále dát čas člověku než zaopatří svou rodinu finančně a poté vytvořit splátkový kalendář, který bude úměrný příjmu domácnosti.

Zastupitel je proti stanovení zákonem povinného poměru sociálního bydlení v rámci obce či města. Nepředpokládá, že by to bylo správným nástrojem. Spíše motivovat města a obce k tomu, aby bytový fond ať už dostupného bydlení nebo sociálního bydlení, či startovacích bytů chtěla města vytvořit sama, nenutit je k tomu. Je potřeba vytvořit podmínky k tomu, aby to obce

chtěly a aby k tomu měly nějaký finanční nástroj od státu. Zákon podporuje, ale nechce, aby byla povinná určitá hodnota sociálního bydlení ve městě. U velkých měst by připustil hranici kolem 3%. Vedení kraje se snaží pomoci městu Ústí nad Labem zakoupit sociální byty. Město získává od krajského zastupitelstva finance na zakoupení bytů pro nouzové případy.

Kraj jako takový nepořádá pro sociálně vyloučené obyvatele akce, workshopy, ani semináře. Je to z důvodu, že to státní správa ani samospráva neumí. Mnohem kompetentnějšími jsou neziskové organizace. Vhodnější je v tomto směru spolupracovat s neziskovými organizacemi, o kterých je přesvědčen, že k tomu mají mnohem lepší přístup a cítění. Pro práci, kterou církevní organizace odvádí, je potřeba mít určité typy lidí s tím správným cítěním a schopností empatie.

5. 3. Srovnání

Sociální pracovníci se v zásadě názorově nelišili. Řeší s klienty převážně otázku zadluženosti, získání bytu, zažádání o dávky či získání práce. Pokud pracovník není dostatečně kompetentní daný problém řešit, odkáže klienta na vhodnější sociální službu. První sociální pracovník shledává nejčastěji v praxi sociálně patologické jevy jako ztráta bydlení, zadluženost, exekuce, nezaměstnanost a závislosti na návykových látkách. Druhý sociální pracovník zmínil jako nejvýraznější problém „generační chudobu.“ Oba zmínili situaci z loňského roku, kdy byly v Ústí nad Labem uzavřeny dvě ubytovny. První se nacházela v městské části Střekov a druhá v městské části Klíše. Zhodnotili spolupráci neziskových organizací a pomoc osobám při hledání nového bydlení jako pozitivní. Oba dva nesouhlasí s prohlášením města Ústí nad Labem a Trmice za „bezdotkatkové zóny.“ První pracovník také zmínil to, že opatření obecné povahy zasáhlo i osoby se zdravotním postižením, tělesným postižením, seniory, matky samoživitelky a nízkopříjmové rodiny, které však pracují, ale jsou na hranici. Shodují se také na přijetí zákona o sociálním/dostupném bydlení. Bylo by vhodné, aby každé město mělo bytový fond. Pro oba je odměnou a motivací viditelný výsledek za dlouhodobou práci s klientem. Motivací není finanční odměna, ale odvedená práce. Na tom se shodli oba pracovníci též.

Do některých oblastí krajský zastupitel jako politik nezasahuje, co se týče výkonu státní správy. Tam, kde se to týká samosprávy, zasahuje. Vždy je ve shodě s odborem sociálních věcí. Ohledně otázky opatření obecné povahy rozumí využívání tohoto nástroje u starostů obcí a primátorů měst. Je to jeden z mála nástrojů, které mohou města a obce využít. Krajský zastupitel se vyjádřil pro zákon o sociálním/dostupném bydlení s tou podmínkou, aby nebyla určena minimální hranice, ale každé město a obec si zajistí sociální byty, dostupné byty dle vlastních možností. Není vhodné samosprávné celky do povinnosti mít sociální či dostupné byty nutit. Dále by sloučil dávky doplatek na bydlení a příspěvek na živobytí do jedné dávky, která by byla vypočítána dle cenové mapy sociálních bytů.

6. Diskuze

V rámci praxe jsem navštívila sociálně vyloučené lokality v Ústeckém kraji v roce 2017, 2018 a 2019. V obci s rozšířenou působností Ústí nad Labem jsem navštívila lokality Trmice, Neštětice, Krásné Březno, Střekov a to konkrétně obě vyhlášené bývalé ubytovny. Dále jsem navštívila lokality Nové Předlice, kde jsme nahlédli spolu se sociálními pracovníky na vnitroblok známý z médií v rámci kauzy černé skládky. Ve Šluknovském výběžku jsme navštívili lokality Varnsdorf, konkrétně ulici Kovářská, dále Krásnou Lípu, která je specifická lokalitami prostorově vyloučenými. V únoru 2019 jsme společně se sociálními pracovníky z Ústeckého kraje realizovali návštěvu lokalit Chanova a Janova. Obě tyto lokality jsou naopak příkladem sídlištního typu vyloučených lokalit.

Jedním z hlavních pramenů jsem využívala analýzu sociálně vyloučených lokalit. Byla mi nápomocná hlavně při porovnávání situace ze strany analýzy a z druhé strany, a to od sociálních pracovníků přímo z oblasti působení. V mnoha ohledech jsem s touto analýzou nesouhlasila, hlavně ze statistického hlediska, kdy nesouhlasil počet sociálně vyloučených lokalit, ani počet obyvatel v sociálně vyloučených lokalitách. Dále jsem využívala definice od Oldřicha Matouška, které se mi zdály jako nejpřesnější a nejkompaktnější.

Od narození do mých jedenácti let jsem žila společně s rodiči a mým bratrem na sídlišti s názvem Krásné Březno. Nikdy jsem nepocítovala žádné problémy s Romy, spíš jsme se spolu bavili a trávili volný čas. Také ve škole bylo normální mít ve třídě spolužáka romského původu. V panelovém domě, kde jsme bydleli, bydlelo několik rodin. Žádné problémy jsme mezi sebou neměli. Právě naopak jsme byli přáteli a v rámci sousedských vztahů jsme si pomáhali. Pouze občas seděli dlouho do noci před domem a zpívali a hráli svoje písně a tančili své národní tance jako například čardáš. Někteří nájemci byli velice netolerantní a hlásili tyto události velice pravidelně hlídkám policie. Pamatuji si, že se mi romská hudba velice líbila. V mých deseti letech jsem zažila událost, která mě přiměla k tomu vidět i negativní aspekty romského etnika. Byla jsem napadena několika romskými dětmi na dětském hřišti a pro rodiče to byl popud se odstěhovat. Můj bratr byl několikrát okraden a fyzicky napaden. Do doby, než do lokality začali

migrovat Romové ze Slovenska, bylo Krásné Březno vyloučenou lokalitou, ale velice klidnou, kde převážně žili starousedlíci zvyklí pracovat a žili po několika rodinách v ulici. Když občas zajdu navštívit některé přátele do této oblasti, vidím rapidní zhoršení. Sociálně vyloučení obyvatelé žijí ve vyšší koncentraci na určitých místech, takže se velice sdružují a sociálně patologické jevy jsou tedy výrazněji viditelné.

V letošním roce se konal již 5. ročník charitativního romského plesu, a to 30. 3. 2019 v Ústí nad Labem. Tuto akci moderoval Richard Samko, což je český reportér a moderátor romské národnosti. Průběhem akce doprovázela taneční skupina z Brna. Jak z názvu vypovídá, jednalo se o charitativní akci. Výtěžek z tohoto plesu byl rozdělen mezi tři dětské domovy z Ústí nad Labem a okolí. Výstižně využili pořadatelé slogan „Solidarita není jednobarevná.“ Na pátém ročníku vystoupili zpěváci Markéta Konvičková, Jan Bendík, Choruš Ma'ò z Košic a také Martin Kroka, který je i zároveň klávesistou. Byl blízkým kolegou nedávno zesnulé interpretky romského původu Věry Bílé.

Dále se bude konat v Ústí nad Labem dne 25. 5. 2019 již pátý ročník kulturní akce s názvem „Barevný region“, která se může realizovat díky záštitě Ústeckého kraje, konkrétně výboru pro národnostní menšiny. Akcí bude provázet opět moderátor Richard Samko. Tato akce poukazuje na různé tradice, kultury a také gastronomii národnostních menšin. Neodmyslitelnou součástí Ústeckého kraje jsou menšiny bulharská, vietnamská, ukrajinská, maďarská, slovenská, německá, ale i židovská a romská.

Multikulturní festival „Barevná planeta“ zakončuje sezónu festivalů v Ústeckém kraji. Organizátorem této akce je nevládní nezisková organizace „Poradna pro integraci.“ Festival probíhá díky podpoře magistrátu města Ústí nad Labem a nadace ČEZ. Úkolem festivalu je seznámení a sblížení etnických skupin žijících v České republice. Dále se snaží sblížit, porozumět nebo alespoň naučit tolerovat etnika mezi sebou navzájem.

Shrnutí

V rámci této bakalářské práce jsem se zabývala otázkou sociálně vyloučených lokalit a možnými možnostmi řešení tohoto problému. V dnešní době je tento problém aktuálním tématem.

Prvním bodem této práce bylo zmapování teoretického zázemí problematiky. V první kapitole jsem se věnovala teoretické části, a to vymezení důležitých pojmů za účelem seznámení čtenáře s touto oblastí. Vydefinovala jsem situaci vyloučených lokalit v Ústeckém kraji. Je jich zde 89 a za období posledních deseti let se počet obyvatel v těchto oblastech zvýšil dvojnásobně. Dále jsem vybrala konkrétní lokality a popsala aktuální situaci. Hlavním zdrojem pro mne byla Analýza sociálně vyloučených lokalit z roku 2006, která byla aktualizována v roce 2015. Srovnávala jsem tato data společně s daty přímo od sociálních pracovníků, kteří jsou seznámeni se situací v lokalitě. Ve většině případů se informace neshodovaly. Dle pracovníků bylo nalezeno v obcích a městech mnohem více lokalit a byl zde zastoupen i vyšší počet obyvatel v sociální exkluzi. Dále jsem definovala specifika terénního sociálního pracovníka a jako poslední jsem se zmínila o Agentuře pro sociální začleňování, která spolupracuje s dvaceti obcemi v rámci kraje.

V druhé kapitole teoretické části jsem se věnovala faktorům, které ovlivňují vznik sociálně vyloučených lokalit. Všechny zmíněné faktory se v sociálních lokalitách v různém poměru vyskytují. Mezi nejvýraznější faktory v Ústeckém kraji jsou dle mého názoru zadluženost, nízká úroveň vzdělání, nezaměstnanost, problematika bytové politiky a užívání a výroba návykových látek.

Ve třetí kapitole jsem začala zpracovávat praktickou část. Zaměřila jsem se na možné řešení problematiky sociálně vyloučených lokalit. Narazila jsem na problém týkající se již aplikovaných možností řešení v praxi, z tohoto důvodu jsem tato řešení vyřadila z práce. Byli to například asistenti prevence kriminality, kteří spadají zákonně pod ministerstvo vnitra. Již od roku 2009 je tento projekt realizován na území České republiky. Dále jsem musela sloučit některé podkapitoly z důvodu provázanosti témat.

Čtvrtou kapitolou jsou příklady dobré a špatně praxe v Ústeckém kraji ve vztahu se sociálně vyloučenými lokalitami. Vybrala jsem jeden negativní a jeden pozitivní příklad. Tím pozitivním jsem si zvolila situaci v Obrnicích, kde starostka města iniciovala vznik projektu s názvem Restart. Začala zde komplexní a dlouhodobá práce s osobami trpícími sociální exkluzí, či osobami ohroženými sociálním vyloučením. Byla navázána spolupráce s neziskovými organizacemi a s agenturou pro sociální začleňování. Obec vykoupila byty a domy, které následně zrekonstruovala a nájemci, kteří jsou vybráni do nájemního vztahu, prochází přísnými podmínkami pro přijetí. Jako špatný příklad praxe jsem zvolila aktuální vyhlášení města Ústí nad Labem a Trmice za takzvanou „bezdotkatkovou zónu.“ Toto opatření zasáhlo nejen osoby závislé na dávkovém systému, ale i ty, kteří nemají dostatek finančních prostředků z důvodu zdravotního postižení, tělesného postižení, vysokého věku či jednoho příjmu v rodině.

Poslední kapitolu tvoří rozhovory, které jsem uskutečnila se dvěma terénními sociálními pracovníky. Oba pracují v oboru již kolem deseti let. Vybrala jsem si je z důvodu předchozí praxe na jejich pracovištích. Dále jsem hovořila s krajským zastupitelem, který má bohaté zkušenosti v oblasti sociálních služeb a několik let pracoval u policie ve městě v Ústeckém kraji. S problematikou sociálně vyloučených lokalit má osobní zkušenosti. Tyto rozhovory jsem poté srovnala.

Závěr

Sociálně vyloučené lokality vznikaly v Ústeckém kraji převážně od 90. let minulého století. Avšak určité příčiny vzniku sociálně vyloučených lokalit můžeme datovat již do období socialismu.

Jedním důvodem mohl být ten fakt, že po řízeném vystěhování Němců z oblasti Sudet zde zůstalo obrovské množství opuštěných statků a domů, které byly neobývané. Slovenští Romové se do této části začali stěhovat v několika vlnách. Na Slovensku rušili osady, a tak Severní Čechy byly atraktivním místem pro usazení.

Hlavním bodem, který zapříčinil vznik sociálně vyloučených lokalit, jak je známe dnes, je zákon z 11. listopadu 1958, který se zaměřoval na zakázání kočovného života v Československé republice. Občané měli za povinnost se usídlit na aktuálním místě, na kterém se nacházeli. Mnohdy tento zákon přetrhal rodinné vazby. Tento zákon se nezaměřoval pouze na Romy, ale na všechny osoby žijící kočovným životem. Kočovným, převážně Olašským, Romům byla odstraněna kola z vozů, zabili jim koně, aby se nemohli již nadále stěhovat a kočovat. Nastalo období nucené asimilace, kdy byli Romové upřednostňováni před majoritou a nabyli jednoduše nového plně vybaveného bytu a byli zaopatřeni sociálními dávkami. Zde vzniká prvotně závislost na sociálních dávkách. Další ovlivněná skupina, která se musela usídlit, byli takzvaní světští, kteří kočovali a pořádali představení pro veřejnost. Tímto zákonem přišly tyto skupiny obyvatel o svůj původní styl života a také o svou kulturu, o svůj způsob obživy.

V období po Sametové revoluci se ale vše rapidně změnilo. Obce rozprodaly bytové fondy, jelikož měly vidinu zisku peněz. Nově vznikající soukromé osoby, získaly majetek za nízkou částku. Tak došlo k privatizaci majetku. Romští obyvatelé, kteří byli za socialismu zaměstnaní, byli ve velké míře propuštěni z důvodu omezení pracovních míst, která byla původně uměle vytvořena. Vznikl nový trend sociálních ubytoven, který nakumuloval větší počet osob se sociálními problémy na jedno místo. Tímto procesem řízeného či neřízeného sestěhování začaly vznikat první sociálně vyloučené lokality.

Příkladem, kdy začala vznikat sociálně vyloučená lokalita již za socialismu, bylo sídliště Chanov. Původně bylo určeno pro osoby přicházející o bydlení z okolních vesnic z důvodu těžby. Ze začátku zde byl počet majoritních obyvatel a romského etnika vyrovnaný, avšak za krátký čas se majoritní obyvatelstvo začalo stěhovat do města Most. Důvodem byla jiná kultura a nepochopení Romů. Asimilace tedy nefungovala dle představ. Z Mostu naopak stěhovali do Chanova romské etnikum, tím pádem Chanov začal být již oblastí vyloučenou a homogenní.

Tímto bych chtěla podotknout, že trend vzniku sociálně vyloučených lokalit je zde převážně od 90. let 20. století, přispěla k tomu privatizace bytových fondů obcí, avšak některé lokality zde začaly vznikat již v období Československé socialistické republiky.

SEZNAM LITERATURY A ELEKTRONICKÝCH ZDROJŮ

BROŽ, M., KINTLOVÁ, P., TOUŠEK, L. Kdo drží Černého Petra. Praha: Člověk v tísni, 2007. ISBN 978-80-86961-27-9.

ČADA Karel. *Analýza sociálně vyloučených lokalit v ČR*. [online] Evropský sociální fond. Praha, 2015, Dostupné z WWW:

https://www.esfcr.cz/mapa-svl-2015/www/analyza_socialne_vyloucenych_lokalit_gac.pdf

JANOŮSKOVÁ, K., NEDĚLNÍKOVÁ, D. Profesní dovednosti terénních sociálních pracovníků. Sborník studijních textů pro terénní sociální pracovníky. Ostrava: Ostravská univerzita, MPSV ČR, 2008, 401 s. ISBN 978-80-7368-504-1.

KALVODA Josef, *The Gypsies of Eastern Europe*, M. E. Sharpe, Inc, 1991, [online], ISBN: 0-87332-671-7

MAREŠ, Petr. *Faktory sociálního vyloučení*. Praha: výzkumný ústav práce a sociálních věcí, 2006, ISBN: 80-870-0715-8.

MATOUŠEK Oldřich. *Slovník sociální práce*. Praha. Portál. 2008, ISBN: 978-80-7367-368-0 (váz.)

MATOUŠEK, O. a kol. *Metody a řízení sociální práce*. 2. vyd. Praha: Portál, 2008. ISBN: 978-80-7367-502-8.

MATOUŠEK, O. a kol. *Základy sociální práce*. 2. vyd. Praha: Portál, 2007. ISBN: 978-80-7367-331-4.

MATOUŠEK, Oldřich, KŘIŠŤAN, Alois, *Encyklopedie sociální práce*. Praha: Portál, 2013. ISBN: 978-80-262-0366-7

Strategický plán sociálního začleňování statutárního města mostu na období 2017 – 2019 [online],

Dostupné z: https://www.mestomost.cz/assets/File.ashx?id_org=9959&id_dokumenty=31853

Strategie protidrogové politiky Ústeckého kraje na období 2015 – 2017 [online], 2014, dostupné z: https://www.kr-ustecky.cz/assets/File.ashx?id_org=450018&id_dokumenty=1686174

Zákon č. 108/2006 Sb. o sociálních službách [online], Dostupné z: <http://portal.gov.cz/app/zakony/zakon.jsp?page=0&fulltext=&nr=108~2F2006&part=&name=&rpp=15>